

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1 (14. Jātaka-
aṭṭhakathā-1)

5. Το βιβλίο των πέντε (5. Pañcakanipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1

5. Pañcakanipāto

1. Mañikuṇḍalavaggo

351. Mañikuṇḍalajātakavaṇṇanā

Jīno rathassaṃ mañikuṇḍale cāti idaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño antepure sabbatthasādhakaṃ paduṭṭhāmaccaṃ ārabba kathesi. Vatthu heṭṭhā vitthāritameva. Idha pana bodhisatto bārāṇasirājā ahosi. Paduṭṭhāmacco kosalarājānaṃ ānetvā kāsirajjaṃ gāhāpetvā bārāṇasirājānaṃ bandhāpetvā bandhanāgāre pakkhipāpesi. Rājā jhānaṃ uppādetvā ākāse pallaṅkena nisīdi, corarañño sarīre dāho uppajji. So bārāṇasirājānaṃ upasaṅkamtvā paṭhamam gāthamāha -

1. “Jīno rathassaṃ mañikuṇḍale ca, putte ca dāre ca tatheva jīno;
Sabbesu bhogesu asesakesu, kasmā na santappasi sokakāle”ti.

Tattha jīno rathassaṃ mañikuṇḍale cāti mahārāja, tvaṃ rathañca assaṅca mañikuṇḍalāni ca jīno, “jīno rathasse ca mañikuṇḍale cā”tipi pāṭho. Asesakesūti nissesakesu.

Taṃ sutvā bodhisatto imā dve gāthā abhāsi -

2. “Pubbeva maccaṃ vijahanti bhogā, macco vā te pubbataraṃ jahāti;
Asassatā bhogino kāmakāmi, tasmā na socāmahaṃ sokakāle.
3. “Udeti āpūراتي veti cando, atthaṃ tapetvāna paleti sūriyo;
Viditā mayā sattuka lokadhammā, tasmā na socāmahaṃ sokakāle”ti.

2-3. Tattha pubbeva maccanti maccaṃ vā bhogā pubbeva paṭhamataraññeva vijahanti, macco vā te bhoge pubbataraṃ jahāti. Kāmakāmīti corarājānaṃ ālapati. Ambho, kāme kāmayaṃāna kāmakāmi bhogino nāma loke asassatā, bhogesu vā naṭṭhesu jīvamānāva abhogino honti, bhoge vā pahāya sayaṃ nassanti, tasmā ahaṃ mahājanassa sokakālepi na socāmīti attho. Veditā mayā sattuka lokadhammāti corarājānaṃ ālapati. Ambho, sattuka, mayā lābho alābho yaso ayasotiādayo lokadhammā veditā. Yatheva hi cando udeti ca pūراتي ca puna ca khīyati, yathā ca sūriyo andhakāraṃ vidhamanto mahantaṃ ālokaṃ tapetvāna puna sāyaṃ atthaṃ paleti atthaṃ gacchati na dissati, evameva bhogā uppajjanti ca nassanti ca, tattha kiṃ sokena, tasmā na socāmīti attho.

Evaṃ mahāsatto corarañño dhammaṃ desetvā idāni tameva coraṃ garahanto āha -

4. “Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, asaṅñato pabbajito na sādhu;
Rājā na sādhu anisammakārī, yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu.

5. “Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati;
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhatī”ti.

4-5. Imā pana dve gāthā heṭṭhā vitthāritāyeva. Corarājā bodhisattaṃ khamāpetvā rajjaṃ paṭicchāpetvā attano janapadameva gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā kosalarājā ānando ahosi, bārāṇasirājā pana ahameva ahosi”nti.

Maṇikuṇḍalajātakavaṇṇanā paṭhamā.

352. Sujātajātakavaṇṇanā

Kiṃ nu santaramānovāti idaṃ satthā jetavane viharanto matapitikaṃ kuṭumbikaṃ ārabha kathesi. So kira pitari mate paridevamāno vicarati, sokaṃ vinodetuṃ na sakkoti. Atha satthā tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā sāvatthiṃ piṇḍāya caritvā pacchāsamaṇaṃ ādāya tassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisinno taṃ vanditvā nisinnaṃ “kiṃ, upāsaka, socasī”ti vatvā “āma, bhante”ti vutte “āvuso, porāṇakapaṇḍitā paṇḍitānaṃ vacanaṃ sutvā pitari kālakate na sociṃsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto kuṭumbikagehe nibbatti, “sujātakumāro”tissa nāmaṃ karimṃsu. Tassa vayappattassa pitāmaho kālamakāsi. Athassa pitā pitu kālakiriyato paṭṭhāya sokasamappito ālāhanaṃ gantvā ālāhanato aṭṭhīni āharitvā attano ārāme mattikāthūpaṃ katvā tāni tattha nidahitvā gatagatavelāya thūpaṃ pupphehi pūjetvā cetiyaṃ āvijjhanto paridevati, neva nhāyati na limpāti na bhuñjati na kammante vicāreti. Taṃ disvā bodhisatto “pitā me ayyakassa matakālato paṭṭhāya sokābhibhūto carati, ṭhapetvā pana maṃ añño etaṃ saññāpetuṃ na sakkoti, ekena naṃ upāyena nissokaṃ karissāmī”ti bahigāme ekaṃ matagoṇaṃ disvā tiṇaṅca pānīyaṅca āharitvā tassa purato ṭhapetvā “khāda, khāda, piva, pivā”ti āha. Āgatāgatā naṃ disvā “samma sujāta, kiṃ ummattakosi, matagoṇassa tiṇodakaṃ desī”ti vadanti. So na kiñci paṭivadati. Athassa pitu santikaṃ gantvā “putto te ummattako jāto, matagoṇassa tiṇodakaṃ detī”ti āhaṃsu. Taṃ sutvā kuṭumbikassa pitusoko apagato, puttasoko patiṭṭhito. So vegenāgantvā “nanu tvaṃ, tāta sujāta, paṇḍitosi, kiṃkāraṇā matagoṇassa tiṇodakaṃ desī”ti vatvā dve gāthā abhāsi -

6. “Kiṃ nu santaramānova, lāyitvā haritaṃ tiṇaṃ;
Khāda khādāti lapasi, gatasattaṃ jaraggavaṃ.
7. “Na hi annena pānena, mato goṇo samuṭṭhahe;
Tvaṅca tucchaṃ vilapasi, yathā taṃ dummatī tathā”ti.

6-7. Tattha santaramānovāti turito viya hutvā. Lāyitvāti lunitvā. Lapasīti vilapasi. Gatasattaṃ jaraggavanti vigatajīvitāṃ jīṇṇagoṇaṃ. Yathā tanti ettha tanti nipātamattaṃ, yathā dummati appapañño vilapeyya, tathā tvaṃ tucchaṃ vilapasīti.

Tato bodhisatto dve gāthā abhāsi -

8. “Tatheva tiṭṭhati sīsaṃ, hatthapādā ca vāladhi;
Sotā tatheva tiṭṭhanti, maññe goṇo samuṭṭhahe.

9. “Nevayyakassa sīsañca, hatthapādā ca dissare;
Rudaṃ mattikāthūpasmiṃ, nanu tvaññeva dummatī”ti.

8-9. Tattha tathevāti yathā pubbe ʒhitaṃ, tatheva tiʒṭṭhati. Maññeti etesaṃ sīsādīnaṃ tatheva ʒhitattā ayaṃ goṇo samuʒṭṭhaheyyāti maññāmi. Nevayyakassa sīsañcāti ayyakassa pana sīsañca hatthapādā ca na dissanti. “Piʒṭṭhipādā na dissare”tipi pāṭho. Nanu tvaññeva dummatīti ahaṃ tāva sīsādīni passanto evaṃ karomi, tvaṃ pana na kiñci passasi, jhāpitaʒṭṭhānato aʒṭṭhīni āharitvā mattikāthūpaṃ katvā paridevasi. Iti maṃ paṭicca sataguṇena sahasaguṇena satahasaguṇena nanu tvaññeva dummatī. Bhijjanadhammā nāma saṅkhārā bhijjanti, tattha kā paridevanāti.

Taṃ sutvā bodhisattassa pitā “mama putto paṇḍito idhalokaparalokakiccaṃ jānāti, mama saññāpanatthāya etaṃ kammaṃ akāsī”ti cintetvā “tāta sujātapāṇḍita, ‘sabbe saṅkhārā aniccā’ti me ñātā, ito paʒṭṭhāya na socissāmi, pitusokaharaṇakaputtena nāma tādīsena bhavitabba”nti vatvā puttassa thutiṃ karonto āha -

10. “Ādittaṃ vata maṃ santaṃ, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcaṃ, sabbaṃ nibbāpaye daraṃ.
11. “Abbahī vata me sallaṃ, yamāsi hadayassitaṃ;
Yo me sokaparetassa, pitusokaṃ apānudi.
12. “Sohaṃ abbūḷhasallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇava.
13. “Evaṃ karonti sappañña, ye honti anukampakā;
Vinivattenti sokamhā, sujāto pitaraṃ yathā”ti.

10-13. Tattha nibbāpayeti nibbāpayi. Daranti sokadarathaṃ. Sujāto pitaraṃ yathāti yathā mama putto sujāto maṃ pitaraṃ samānaṃ attano sappaññatāya sokamhā vinivattayi, evaṃ aññepi sappañña sokamhā vinivattayantīti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātaṃ samodhānesi, saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale paṭiʒṭṭhahi. Tadā sujāto ahameva ahosinti.

Sujātajātakavaṇṇanā dutiyā.

353. Venasākhajātakavaṇṇanā

Nayidaṃ niccaṃ bhavitabbanti idaṃ satthā bhaggesu saṃsumāragiraṃ nissāya bhesakaḷāvane viharanto bodhirājakumāraṃ ārabha kathesi. Bodhirājakumāro nāma udenassa rañño putto tasmīṃ kāle saṃsumāragire vasanto ekaṃ pariyodātasippaṃ vaḍḍhakiṃ pakkosāpetvā aññehi rājūhi asadisāṃ katvā kokanadaṃ nāma pāsādaṃ kārāpesi. Kārāpetvā ca pana “ayaṃ vaḍḍhakī aññassapi rañño evarūpaṃ pāsādaṃ kareyyā”ti maccharāyanto tassa akkhīni uppāṭāpesi. Tenassa akkhīnaṃ uppāṭitabhāvo bhikkhusaṅghe pākaṭo jāto. Tasmā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuʒṭṭhāpesuṃ “āvuso, bodhirājakumāro kira tathārūpassa vaḍḍhakino akkhīni uppāṭāpesi, aho kakkhaḷo pharuso sāhasiko”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na,

bhikkhave, idāneva, pubbepesa kakkhaḷo pharuso sāhasikova. Na kevalaṅca idāneva, pubbepesa khattiyasahassānaṃ akkhīni uppāṭṭetvā māretvā tesam maṃsena balikammaṃ kāresī”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto takkasilāyaṃ disāpāmokkho ācariyo ahosi. Jambudīpatale khattiyamāṇavā brāhmaṇamāṇavā ca tasseva santike sippaṃ uggaṇhiṃsu. Bārāṇasirañño putto brahmadattakumāro nāma tassa santike tayo vede uggaṇhi. So pana pakatiyāpi kakkhaḷo pharuso sāhasiko ahosi. Bodhisatto aṅgavijjāvasena tassa kakkhaḷapharusasāhasikabhāvaṃ ñatvā “tāta, tvaṃ kakkhaḷo pharuso sāhasiko, pharusena nāma laddhaṃ issariyaṃ aciraṭṭhitikaṃ hoti, so issariye vinaṭṭhe bhinnanāvo viya samudde patiṭṭhaṃ na labhati, tasmā mā evarūpo ahosi”ti taṃ ovaḍanto dve gāthā abhāsi -

14. “Nayidaṃ niccaṃ bhavitabbaṃ brahmadatta, khemaṃ subhikkhaṃ sukhatā ca kāye;
Atthaccaye mā ahu sampamūḷho, bhinnaplavo sāgarasseva majjhe.
15. “Yāni karoti puriso, tāni attani passati;
Kalyāṇakārī kalyāṇaṃ, pāpakārī ca pāpakaṃ;
Yādisaṃ vapate bījaṃ, tādisaṃ harate phala”nti.

14-15. Tattha sukhatā ca kāyeti tāta brahmadatta, yadetaṃ khemaṃ vā subhikkhaṃ vā yā vā esā sukhatā kāye, idaṃ sabbaṃ imesaṃ sattānaṃ niccaṃ sabbakārameva na bhavati, idaṃ pana aniccaṃ hutvā abhāvadhammaṃ. Atthaccayeti so tvaṃ aniccatāvasena issariye vigate attano atthassa accaye yathā nāma bhinnaplavo bhinnanāvo manusso sāgaramajjhe patiṭṭhaṃ alabhanto sampamūḷho hoti, evaṃ mā ahu sampamūḷho. Tāni attani passatīti tesam kammānaṃ vipākaṃ vindanto tāni attani passati nāma.

So ācariyaṃ vanditvā bārāṇasiṃ gantvā pitu sippaṃ dassetvā oparajje patiṭṭhāya pitu accayena rajjaṃ pāpuṇi. Tassa piṅgiyo nāma purohito ahosi kakkhaḷo pharuso sāhasiko. So yasalobhena cintesi “yaṃnūnāhaṃ iminā rañña sakalajambudīpe sabbe rājāno gāhāpeyyaṃ, evamesa ekarājā bhavissati, ahampi ekapurohito bhavissāmī”ti. So taṃ rājānaṃ attano kathaṃ gāhāpesi. Rājā mahatiyā senāya nagarā nikkhamitvā ekassa rañño nagaraṃ rundhitvā taṃ rājānaṃ gaṇhi. Etenupāyena sakalajambudīpe rajjaṃ gahetvā rājasahassaparivuto “takkasilāyaṃ rajjaṃ gaṇhissāmī”ti agamāsi. Bodhisatto nagaraṃ paṭisaṅkharitvā parehi appadhamasiyaṃ akāsi.

Bārāṇasirājā gaṅgānadītīre mahato nigrodharukkhaṃ mūle sāṇiṃ parikkhipāpetvā upari vitānaṃ kārapetvā sayanaṃ paññāpetvā nivāsaṃ gaṇhi. So jambudīpatale sahasarājāno gahetvā yujjhamānopi takkasilaṃ gahetuṃ asakkonto attano purohitaṃ pucchi “ācariya, mayaṃ ettakehi rājūhi saddhiṃ āgantvāpi takkasilaṃ gahetuṃ na sakkoma, kiṃ nu kho kātappa”nti. “Mahārāja, sahasarājūnaṃ akkhīni uppāṭṭetvā māretvā kucchiṃ phāletvā pañcamadhuramaṃsaṃ ādāya imasmiṃ nigrodhe adhivatthāya devatāya balikammaṃ katvā antavaṭṭhi rukkaṃ parikkhipitvā lohitapañcaṅgulikāni karoma, evaṃ no khippameva jayo bhavissatī”ti. Rājā “sādhū”ti paṭissuṇitvā antosāṇiyaṃ mahābale malle ṭhapetvā ekamekaṃ rājānaṃ pakkosāpetvā nippīlanena visaññaṃ kāretvā akkhīni uppāṭṭetvā māretvā maṃsaṃ ādāya kaḷavarāni gaṅgāyaṃ pavāhetvā vuttappakāraṃ balikammaṃ kāretvā balibheriṃ ākoṭāpetvā yuddhāya gato.

Athassa aṭṭālakato eko yakkho āgantvā dakkhiṇakkhiṃ uppāṭetvā agamāsi, athassa mahatī vedanā uppajji. So vedanāppatto āgantvā nigrodharukkhamūle paññattāsane uttānako nipajji. Tasmiṃ khaṇe eko gijjho ekaṃ tikhiṇakoṭikaṃ aṭṭhiṃ gahetvā rukkhaḡge nisinno maṃsaṃ khāditvā aṭṭhiṃ vissajjesi, aṭṭhikoṭi āgantvā rañño vāmaḡḡhiṃhi ayasūlaṃ viya patitvā akkhiṃ bhindi. Tasmiṃ khaṇe bodhisattassa vacanaṃ sallakkhesi. So “amhākaṃ ācariyo ‘ime sattā bījānurūpaṃ phalaṃ viya kammānurūpaṃ vipākaṃ anubhontī’ti kathento idaṃ disvā kathesi maññe”ti vatvā vilapanto dve gāthā abhāsi -

16. “Idaṃ tadācariyavaco, pārāsariyo yadabravi;
‘Mā su tvaṃ akari pāpaṃ, yaṃ tvaṃ pacchā kataṃ tape’.
17. “Ayameva so piṅgiya venasākho, yaṃhi ghāṭayaṃ khattiyānaṃ sahaṃsaṃ;
Alaṅkate candanasārānulitte, tameva dukkhaṃ paccāgataṃ mama”nti.

16-17. Tattha idaṃ tadācariyavacoti idaṃ taṃ ācariyassa vacanaṃ. Pārāsariyoti taṃ gottena kitteti. Pacchā katanti yaṃ pāpaṃ tayā kataṃ, pacchā taṃ tapeyya kilameyya, taṃ mā karīti ovādaṃ adāsi, ahaṃ paṇassa vacanaṃ na karinti. Ayamevāti nigrodharukkhaṃ dassento vilapati. Venasākhoti patthaṭṭasākho. Yaṃhi ghāṭayinti yaṃhi rukkhe khattiyasahaṃsaṃ māresim. Alaṅkate candanasārānulitteti rājālaṅkārehi alaṅkate lohitacandanasārānulitte te khattiye yatthāhaṃ ghāṭesim, ayameva so rukkho idāni mayhaṃ kiñci parittāṇaṃ kātuṃ na sakkotīti dīpeti. Tameva dukkhanti yaṃ mayā paresaṃ akkhiuppāṭanadukkhaṃ kataṃ, idaṃ me tatheva paṭiāgataṃ, idāni no ācariyassa vacanaṃ matthakaṃ pattanti paridevati.

So evaṃ paridevamāno aggamaḡhesim anussaritvā -

- 18.** “Sāmā ca kho candanalittagattā, laṭṭhīva sobhañjanakassa uggatā;
Adisvā kālaṃ karissāmi ubbarim, taṃ me ito dukkhataṃ bhavissatī”ti. -

Gāthamāha -

Tassattho - mama bhariyā suvaṇṇasāmā ubbarī yathā nāma siggurukkhaṃ uju uggatā sākā mandamāluteritā kampamānā sobhati, evaṃ itthivilāsaṃ kurumānā sobhati, tamahaṃ idāni akkhīnaṃ bhinnattā ubbarim adisvāva kālaṃ karissāmi, taṃ me tassā adassanaṃ ito maraṇadukkhatoṇi dukkhataṃ bhavissatīti.

So evaṃ vilapantova maritvā niraye nibbatti. Na naṃ issariyaluddho purohito parittāṇaṃ kātuṃ sakkhi, na attano issariyaṃ. Tasmiṃ matamatteyeva balakāyo bhijjitvā palāyi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā bārāṇasirājā bodhirājakumāro ahoṣi, piṅgiyo devadatto, disāpāmoḡḡhācariyo pana ahameva ahoṣi”nti.

Venasākhajātakavaṇṇanā tatiyā.

354. Uragajātakavaṇṇanā

Uragova taṃ jīṇṇanti idaṃ satthā jetavane viharanto mataputtakaṃ kuṭumbikaṃ ārabba kathesi. Vatthu pana matabhariyamatapitikavatthusadisameva. Idhāpi tatheva satthā tassa nivesanaṃ gantvā taṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ “kiṃ, āvuso,

socasī”ti pucchitvā “āma, bhante, puttassa me matakālato paṭṭhāya socāmi”ti vutte “āvuso, bhijjanadhammaṃ nāma bhijjati, nassanadhammaṃ nāma nassati, tañca kho na ekasmiṃyeva kule, nāpi ekasmiññeva gāme, atha kho aparimāṇesu cakkavāḷesu tīsu bhavesu amaraṇadhammo nāma natthi, tabbhāveneva ṭhātum samattho ekasaṅkhāropi sassato nāma natthi, sabbe sattā maraṇadhammā, sabbe saṅkhārā bhijjanadhammā, porāṇakapaṇḍitāpi putte mate ‘maraṇadhammaṃ mataṃ, nassanadhammaṃ natṭha’nti na socimsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto bārāṇasiyaṃ dvāragāmake brāhmaṇakule nibbattitvā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā kasikammena jīvikaṃ kappesi. Tassa putto ca dhītā cāti dve dārakā ahesum. So puttassa vayappattassa samānakulato kumārikaṃ āharitvā adāsi, iti te dāsiyā saddhiṃ cha janā ahesum - bodhisatto, bhariyā, putto, dhītā, suṇisā, dāsīti. Te samaggā sammodamānā piyaṃvāsā ahesum. Bodhisatto sesānaṃ pañcannaṃ evaṃ ovādaṃ deti “tumhe yathāladhaniyāmeneva dānaṃ detha, sīlaṃ rakkhatha, uposathakammaṃ karotha, maraṇassatiṃ bhāvētha, tumhākaṃ maraṇabhāvaṃ sallakkhetha, imesañhi sattānaṃ maraṇaṃ dhuvam, jīvitaṃ addhuvam, sabbe saṅkhārā aniccā khayavayadhamminova, rattiñca divā ca appamattā hothā”ti. Te “sādhū”ti ovādaṃ sampatiṇchitvā appamattā maraṇassatiṃ bhāventi.

Athekadivasam bodhisatto puttana saddhiṃ khettaṃ gantvā kasati. Putto kacavaram saṅkaḍḍhitvā jhāpeti. Tassāvidūre ekasmiṃ vammike āsīviso atthi. Dhūmo tassa akkhini pahari. So kuddho nikkhamitvā “imaṃ nissāya mayhaṃ bhaya”nti catasso dāṭhā nimujjāpento taṃ ḍamsi, so parivattitvā patito. Bodhisatto parivattitvā taṃ patitaṃ disvā goṇe ṭhapetvā gantvā tassa matabhāvaṃ ñatvā taṃ ukkhipitvā ekasmiṃ rukkhamūle nipajjāpetvā pārūpitvā neva rodi na paridevi - “bhijjanadhammaṃ pana bhinnaṃ, maraṇadhammaṃ mataṃ, sabbe saṅkhārā aniccā maraṇanipphattikā”ti aniccabhāvameva sallakkhetvā kasi. So khettsamāpena gacchantaṃ ekaṃ paṭivissakaṃ purisaṃ disvā “tāta, geḥaṃ gacchasi”ti pucchitvā “āmā”ti vutte tena hi amhākampi gharaṃ gantvā brāhmaṇiṃ vadeyyāsi “ajja kira pubbe viya dvinnaṃ bhattaṃ anāharitvā ekassevāhāraṃ āhareyyātha, pubbe ca ekikāva dāsī āhāraṃ āharati, ajja pana cattāropi janā suddhavatthanivatthā gandhapupphahatthā āgaccheyyāthā”ti. So “sādhū”ti gantvā brāhmaṇiyā tatheva kathesi. Kena te, tāta, imaṃ sāsanaṃ dinnanti. Brāhmaṇena, ayyeti. Sā “putto me mato”ti aññāsi, kampanamattampissā nāhosi. Evaṃ subhāvitacittā suddhavatthanivatthā gandhapupphahatthā dāsiṃ pana āhāraṃ āharāpetvā sesehi saddhiṃ khettaṃ agamāsi. Ekassapi roditaṃ vā paridevitaṃ vā nāhosi.

Bodhisatto puttassa nipannachāyāyameva nisīditvā bhuñji. Bhuttāvasāne sabbepi dārūni uddharitvā taṃ citakaṃ āropetvā gandhapupphehi pūjetvā jhāpesum. Ekassa ca ekabindupi assu nāhosi, sabbepi subhāvitamaraṇassatino honti. Tesam sīlatejena sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So “ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo”ti upadhārento tesam guṇatejena uṇhabhāvaṃ ñatvā pasannamānaso hutvā “mayā etesaṃ santikaṃ gantvā sīhanādaṃ nadāpetvā sīhanādapariyosāne etesaṃ nivesanaṃ sattaratanaparipuṇṇaṃ katvā āgantum vaṭṭati”ti vegena tattha gantvā ālāhanapasse ṭhito “tāta, kiṃ karoṭhā”ti āha. “Ekaṃ manussaṃ jhāpema, sāmī”ti. “Na tumhe manussaṃ jhāpessatha, ekaṃ pana migaṃ māretvā pacatha maññe”ti. “Natthetaṃ sāmi, manussameva jhāpemā”ti. “Tena hi verimanusso vo bhavissati”ti.

Atha naṃ bodhisatto “orasaputto no sāmi, na veriko”ti āha. “Tena hi vo appiyaputto bhavissatī”ti? “Ativiya piyaputto, sāmī”ti. “Atha kasmā na rodasī”ti? So arodanakāraṇaṃ kathento paṭhamam gāthamāha -

19. “Uragova tacam jīṇṇam, hitvā gacchati sam tanum;
Evaṃ sarīre nibbhoge, pete kālakate sati.

20. “Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti.

19-20. Tattha sam tanunti attano sarīraṃ. Nibbhogeti jīvitindriyassa abhāvena bhogarahite. Peteti paralokaṃ paṭigate. Kālakateti katakāle, mateti attho. Idaṃ vuttaṃ hoti - sāmi, mama putto yathā nāma urago jīṇṇatacam nicchinditvā anoloketvā anapekkho chaḍḍetvā gaccheyya, evaṃ attano sarīraṃ chaḍḍetvā gacchati, tassa jīvitindriyarahite sarīre evaṃ nibbhoge tasmiṃca me putte pete puna paṭigate maraṇakālaṃ katvā ṭhite sati ko kāruṇṇena vā paridevena vā attho. Ayañhi yathā sūlehi vijjhivā ḍayhamāno sukhadukkham na jānāti, evaṃ ñātīnaṃ paridevitampi na jānāti, tena kāraṇenāhaṃ etaṃ na socāmi. Yā tassa attano gati, taṃ so gatoti.

Sakko bodhisattassa vacanaṃ sutvā brāhmaṇiṃ pucchi “amma, tuyhaṃ so kiṃ hotī”ti? “Dasa māse kucchinā pariharitvā thaṇṇam pāyetvā hatthapāde saṇṭhapetvā vaḍḍhitaputto me, sāmī”ti. “Amma, pitā tāva purisabhāvena mā rodatu, mātu hadayaṃ pana mudukaṃ hoti, tvaṃ kasmā na rodasī”ti? Sā arodanakāraṇaṃ kathentī -

21. “Anavhito tato āgā, ananuññāto ito gato;
Yathāgato tathā gato, tattha kā paridevanā.

22. “Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti. -

gāthādvayamāha -

21-22. Tattha anavhitoti ayaṃ tāta mayā paralokato anavhito ayācito. Āgāti amhākaṃ gehaṃ āgato. Itoti ito manussalokato gacchantopi mayā ananuññātova gato. Yathāgatoti āgacchantopi yathā attanova ruciyā āgato, gacchantopi tatheva gato. Tatthāti tasmiṃ tassa ito gamane kā paridevanā. Ḍayhamānoti gāthā vuttanayena veditabbā.

Sakko brāhmaṇiyā kathaṃ sutvā tassa bhaginiṃ pucchi “amma, tuyhaṃ so kiṃ hotī”ti? “Bhātā me, sāmī”ti. “Amma, bhaginiyo nāma bhātūsu sinehā honti, tvaṃ kasmā na rodasī”ti? Sā arodanakāraṇaṃ kathentī -

23. “Sace rode kisā assaṃ, tassā me kiṃ phalaṃ siyā;
Ñātimittasuhajjānaṃ, bhiyyo no aratī siyā.

24. Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti. -

gāthādvayamāha -

23-24. Tattha saceti yadi ahaṃ bhātari mate rodeyyaṃ, kisasarīrā assaṃ. Bhātu pana me tappaccayā vuḍḍhi nāma natthīti dasseti. Tassā meti tassā mayhaṃ rodantiyā kiṃ phalaṃ ko ānisaṃso bhaveyya. Mayhaṃ avuddhi pana paññāyatīti dīpeti. Nātimittasuhajjānanti nātimittasuhadānaṃ. Ayameva vā pāṭho. Bhiyyo noti ye amhākaṃ nātī ca mittā ca suhadayā ca, tesaṃ adhikatarā arati siyā.

Sakko bhaginiyā kathaṃ sutvā bhariyaṃ pucchi “amma, tuyhaṃ so kiṃ hotī”ti? “Pati me, sāmī”ti. “Itthiyo nāma patimhi mate vidhavā honti anāthā, tvaṃ kasmā na rodasī”ti. Sāpissa arodanakāraṇaṃ kathenti -

25. “Yathāpi dārako candaṃ, gacchantamanurodati;
Evaṃsampadamevetam, yo petamanusocati.

26. “Ḍayhamāno na jānāti, nātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti. -

gāthādvayamāha -

25-26. Tassattho - yathā nāma yattha katthaci yuttāyuttaṃ labbhanīyālabbhanīyaṃ ajānanto bāladārako mātu ucchaṅge nisinno puṇṇamāsiyaṃ puṇṇaṃ candaṃ ākāse gacchantaṃ disvā “amma, candaṃ me dehi, amma, candaṃ me dehi”ti punappunaṃ rodati, evaṃsampadamevetam, evaṃnipphattikameva etaṃ tassa ruṇṇaṃ hoti, yo petaṃ kālakataṃ anusocati. Itopi ca bālataraṃ. Kiṃkāraṇā? So hi vijjamānacandaṃ anurodati, mayhaṃ pana pati mato etarahi avijjamāno sūlehi vijjhivā ḍayhamānopi na kiñci jānātīti.

Sakko bhariyāya vacanaṃ sutvā dāsiṃ pucchi “amma, tuyhaṃ so kiṃ hotī”ti? “Ayyo me, sāmī”ti. “Nanu tvaṃ iminā pīletvā pothetvā paribhuttā bhavissasi, tasmā “sumuttā aha”nti na rodasī”ti. “Sāmi, mā evaṃ avaca, na etaṃ etassa anucchavikaṃ, khantimettānuddayasampanno me ayyaputto, ure saṃvaḍḍhitaputto viya aho”ti. “Atha kasmā na rodasī”ti? Sāpissa arodanakāraṇaṃ kathenti -

27. “Yathāpi udakakumbho, bhinno appaṭisandhiyo;
Evaṃsampadamevetam, yo petamanusocati.

28. “Ḍayhamāno na jānāti, nātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti. -

gāthādvayamāha -

27-28. Tassattho - yathā nāma udakakumbho ukkhipiyamāno patitvā sattadhā bhinno puna tāni kapālāni paṭipāṭiyā ṭhapetvā saṃvidahitvā paṭipākatikaṃ kātuṃ na sakkoti, yo petamanusocati, tassapi etamanusocanaṃ evaṃnipphattikameva hoti, matassa puna jīvāpetuṃ asakkuṇeyyattā iddhimato vā iddhānubhāvena bhinnaṃ kumbhaṃ saṃvidahitvā udakassa pūretuṃ sakkā bhaveyya, kālakato pana iddhibalenāpi na sakkā paṭipākatitaṃ kātunti. Itarā gāthā vuttatthāyeva.

Sakko sabbesaṃ dhammakathaṃ sutvā pasīditvā “tumhehi appamattehi maraṇassati bhāvitā, tumhe ito paṭṭhāya sahatthena kammaṃ mā karittha, ahaṃ, sakko devarājā, ahaṃ vo gehe satta ratanāni aparimāṇāni karissāmi, tumhe dānaṃ detha, sīlaṃ rakkhatha, uposathakammaṃ karotha, appamattā hothā”ti tesaṃ ovādaṃ datvā gehaṃ aparimitadhanaṃ katvā pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patitṭhahi. Tadā dāsī khujjuttarā ahosi, dhītā uppalaṇṇā, putto rāhulo, mātā khemā, brāhmaṇo pana ahameva ahosinti.

Uragajātakavaṇṇanā catutthā.

355. Ghaṭajātakavaṇṇanā

Aññe socanti rodantīti idaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño ekaṃ amaccaṃ ārabha kathesi. Vatthu heṭṭhā kathitasadisameva. Idha pana rājā attano upakārassa amaccassa mahantaṃ yasaṃ datvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā taṃ bandhāpetvā bandhanāgāre pavesesi. So tattha nisinnova sotāpattimaggāṃ nibbattesi. Rājā tassa guṇaṃ sallakkhetvā mocāpesi. So gandhamālaṃ ādāya satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisīdi. Atha naṃ satthā “anatto kira te uppanno”ti pucchitvā “āma, bhante, anattena pana me attho āgato, sotāpattimaggo nibbatto”ti vutte “na kho, upāsaka, tvaññeva anattena atthaṃ āhari, porāṇakapaṇḍitāpi āharimṣū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchimhi nibbatti, “ghaṭakumāro”tissa nāmaṃ kariṃsu. So aparena samayena takkaṣilāyaṃ uggahitasippo dhammena rajjaṃ kāresi. Tassa antepure eko amacco dubbhi. So taṃ paccakkhato ñatvā raṭṭhā pabbājesi. Tadā sāvatthiyaṃ dhañkarājā nāma rajjaṃ kāresi. So tassa santikaṃ gantvā taṃ upaṭṭhahitvā heṭṭhā vuttanayena attano vacanaṃ gāhāpetvā bārāṇasirajjaṃ gaṇhāpesi. Sopi rajjaṃ gahetvā bodhisattaṃ sañkhalikāhi bandhāpetvā bandhanāgāraṃ pavesesi. Bodhisatto jhānaṃ nibbattetvā ākāse pallaṅkena nisīdi, dhañkassa sarīre dāho uppajji. So gantvā bodhisattassa suvaṇṇādāsaphullapadumasassirikaṃ mukhaṃ disvā bodhisattaṃ pucchanto paṭhamāṃ gāthamāha -

29. “Aññe socanti rodanti, aññe assumukhā janā;
Pasannamukhavaṇṇosi, kasmā ghaṭa na socasī”ti.

Tattha aññeti taṃ ṭhapetvā sesamanussā.

Athassa bodhisatto asocanakāraṇaṃ kathento catasso gāthā abhāsi -

30. “Nābbhatītaḥaro soko, nānāgatasukhāvaho;
Tasmā dhañka na socāmi, natthi soke dutīyatā.
31. “Socaṃ paṇḍu kiso hoti, bhattañcassa na ruccati;
Amittā sumanā honti, sallaviddhassa ruppato.
32. “Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale;
Ṭhitaṃ maṃ nāgamissati, evaṃ diṭṭhapado ahaṃ.
33. “Yassattā nālamekova, sabbakāmarasāharo;
Sabbāpi pathavī tassa, na sukhaṃ āvahissatī”ti.

30-33. Tattha nābbhatītaḥaroti nābbhatītāhāro, ayameva vā pāṭho. Soko nāma abbhatītaṃ atikkantaṃ niruddhaṃ atthaṅgataṃ puna nāharatī. Dutīyatāti sahāyatā. Atītāharaṇena vā anāgatāharaṇena vā soko nāma kassaci sahāyo na hoti, tenāpi

kāraṇenāhaṃ na socāmīti vadati. Socanti socanto. Sallavidhassa ruppatoti sokasallena viddhassa teneva ghaṭṭiyamānassa “diṭṭhā vata no paccāmittassa piṭṭhī”ti amittā sumanā hontīti attho.

Ṭhitaṃ maṃ nāgamissatīti samma dhaṅkarāja, etesu gāmādīsu yattha katthaci ṭhitaṃ maṃ paṇḍukisabhāvādikaṃ sokamūlakaṃ byasanaṃ na āgamissati. Evaṃ diṭṭhapadoti yathā taṃ byasanaṃ nāgacchati, evaṃ mayā jhānapadaṃ diṭṭhaṃ. “Aṭṭhalokadhammapada”ntipi vadantiyeva. Pāliyaṃ pana “na mattaṃ nāgamissatī”ti likhitaṃ, taṃ aṭṭhakathāyaṃ natthi. Pariyosānagāthāya icchitapatthitattena jhānasukhasaṅkhātāṃ sabbakāmarasaṃ āharatīti sabbakāmarasāharo. Idaṃ vuttaṃ hoti - yassa rañño pahāya aññasahāye attāva eko sabbakāmarasāharo nālaṃ, sabbāṃ jhānasukhasaṅkhātāṃ kāmarasaṃ āharitum asamatto, tassa rañño sabbāpi pathavī na sukhaṃ āvahissati. Kāmāturassa hi sukhaṃ nāma natthi, yo pana kilesadaratharahaṃ jhānasukhaṃ āharitum samatto, so rājā sukhī hotīti. Yo panetāya gāthāya “yassatthā nālameko”ntipi pāṭho, tassatto na dissati.

Iti dhaṅko imā catasso gāthā sutvā bodhisattaṃ khamāpetvā rajjaṃ paṭicchāpetvā pakkāmi. Bodhisattopi rajjaṃ amaccānaṃ paṭiniyyādetvā himavantapadesaṃ gantvā isipabbajjaṃ pabbajitvā aparihīnājjhāno brahmalokaparāyaṇo ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā dhaṅkarājā ānando ahoṣi, ghaṭṭarājā pana ahameva ahoṣi”nti.

Ghaṭṭajātakavaṇṇanā pañcamā.

356. Koraṇḍiyajātakavaṇṇanā

Eko araṇṇeti idaṃ satthā jetavane viharanto dhammasenāpatiṃ ārabba kathesi. Thero kira āgatāgatānaṃ dussīlānaṃ migaluddakamacchabandhādīnaṃ diṭṭhadiṭṭhānaññeva “sīlaṃ gaṇhatha, sīlaṃ gaṇhathā”ti sīlaṃ deti. Te there garubhāvena tassa kathaṃ bhinditum asakkontā sīlaṃ gaṇhanti, gahetvā ca pana na rakkhanti, attano attano kammameva karonti. Thero saddhivihārike āmantetvā “āvuso, ime manussā mama santike sīlaṃ gaṇhiṃsu, gaṇhitvā ca pana na rakkhanti”ti āha. “Bhante, tumhe etesaṃ aruciyā sīlaṃ detha, ete tumhākaṃ kathaṃ bhinditum asakkontā gaṇhanti, tumhe ito paṭṭhāya evarūpānaṃ sīlaṃ mā adatthā”ti. Thero anattamano ahoṣi. Taṃ pavattiṃ sutvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum - “āvuso, sārīputtatthero kira diṭṭhadiṭṭhānaññeva sīlaṃ deti”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa diṭṭhadiṭṭhānaṃ ayācantānaññeva sīlaṃ deti”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārānasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto takkasīlāyaṃ disāpāmokkhassa ācariyassa jeṭṭhantevāsiko koraṇḍiyo nāma ahoṣi. Tadā so ācariyo diṭṭhadiṭṭhānaṃ kevaṭṭādīnaṃ ayācantānaññeva “sīlaṃ gaṇhatha, sīlaṃ gaṇhathā”ti sīlaṃ deti. Te gahetvāpi na rakkhanti ācariyo tamatthaṃ antevāsikānaṃ ārocesi. Antevāsikā “bhante, tumhe etesaṃ aruciyā sīlaṃ detha, tasmā bhindanti, ito dāni paṭṭhāya yācantānaññeva dadeyyātha, mā ayācantāna”nti vadiṃsu. So vipaṭṭisārī ahoṣi, evaṃ santepi diṭṭhadiṭṭhānaṃ sīlaṃ detiyeva.

Athekadivasam ekasmā gāmā manussā āgantvā brāhmaṇavācanakatthāya ācariyaṃ nimantayimṣu. So koraṇḍiyamāṇavaṃ pakkositvā “tāta, ahaṃ na gacchāmi, tvaṃ ime pañcasate māṇave gahetvā tattha gantvā vācanakāni sampatiṇṇitvā amhākaṃ dinnakoṭṭhāsaṃ āharā”ti pesesi. So gantvā paṭinivattanto antarāmagge ekaṃ kandaraṃ disvā cintesi “amhākaṃ ācariyo diṭṭhadiṭṭhānaṃ ayācantānaññeva sīlaṃ deti, ito dāni paṭṭhāya yathā yācantānaññeva deti, tathā naṃ karissāmī”ti. So tesu māṇavesu sukhanisinnesu utṭhāya mahantaṃ mahantaṃ selaṃ ukkhipitvā kandarāyaṃ khiṇi, punappunaṃ khiṇiyeva. Atha naṃ te māṇavā utṭhāya “ācariya, kiṃ karosī”ti āhaṃsu. So na kiñci kathesi, te vegena gantvā ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo āgantvā tena saddhiṃ sallapanto paṭhamam gāthamāha -

34. “Eko araṇṇe girikandarāyaṃ, paggayha paggayha sīlaṃ paveccasi;
Punappunaṃ santaramānarūpo, koraṇḍiya ko nu tava yidhattho”ti.

Tattha ko nu tava yidhatthoti ko nu tava idha kandarāyaṃ silākhipanena attho.

So tassa vacanaṃ sutvā ācariyaṃ pabodhetukāmo dutiyaṃ gāthamāha -

35. “Ahañhimaṃ sāgarasevitantaṃ, samaṃ karissāmi yathāpi pāṇi;
Vikiriya sānūni ca pabbatāni ca, tasmā sīlaṃ dariyā pakkhipāmī”ti.

Tattha ahañhimanti ahañhi imaṃ mahāpathaviṃ. Sāgarasevitantanti sāgarehi sevitam cāturaṇṇaṃ. Yathāpi pāṇīti hatthatalaṃ viya samaṃ karissāmi. Vikiriyaṭi vikiritvā. Sānūni ca pabbatāni cāti paṃsupabbate ca silāpabbate ca.

Taṃ sutvā brāhmaṇo tatiyaṃ gāthamāha -

36. “Nayimaṃ mahiṃ arahati pāṇikappaṃ, samaṃ manusso karaṇāya meko;
Maññāmimaññeva dariṃ jigīsaṃ, koraṇḍiya hāhasi jīvaloka”nti.

Tattha karaṇāya mekoti karaṇāya eko kātuṃ na sakkotīti dīpeti. Maññāmimaññeva dariṃ jigīsanti ahaṃ maññāmi tiṭṭhatu pathavī, imaññeva ekaṃ dariṃ jigīsaṃ pūraṇatthāya vāyamanto silā pariyesanto upāyaṃ vicinantova tvaṃ imaṃ jīvalokaṃ hāhasi jahissasi, marissasīti attho.

Taṃ sutvā māṇavo catutthaṃ gāthamāha -

37. “Sace ayaṃ bhūtaḍḍhamaṃ na sakkā, samaṃ manusso karaṇāya meko;
Evameva tvaṃ brahme ime manusse, nānādiṭṭhike nānayissasi te”ti.

Tassattho - sace ayaṃ eko manusso imaṃ bhūtaḍḍhamaṃ pathaviṃ samaṃ kātuṃ na sakkā na samattho, evameva tvaṃ ime dussīlamanusse nānādiṭṭhike nānayissasi, te evaṃ “sīlaṃ gaṇhatha, sīlaṃ gaṇhathā”ti vadanto attano vasaṃ na ānayissasi, paṇḍitapurisāyeva hi pāṇātipātaṃ “akusala”nti garahanti. Saṃsāramocakādayo panettha kusalasaññino, te tvaṃ kathaṃ ānayissasi, tasmā diṭṭhadiṭṭhānaṃ sīlaṃ adatvā yācantānaññeva dehīti.

Taṃ sutvā ācariyo “yuttaṃ vadati koraṇḍiyo, idāni na evarūpaṃ karissāmī”ti attano viraddhabhāvaṃ ñatvā pañcamaṃ gāthamāha -

38. “Saṃkhittarūpena bhavaṃ mamatthaṃ, akkhāsi koraṇḍiya evametaṃ;
Yathā na sakkā pathavī samāyaṃ, kattuṃ manussena tathā manussā”ti.

Tattha samāyanti samaṃ ayaṃ. Evaṃ ācariyo māṇavassa thutiṃ akāsi, sopi naṃ bodhetvā sayāṃ gharaṃ nesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā brāhmaṇo sārīputto ahosi, koraṇḍiyamāṇavo pana ahameva ahosi”nti.

Koraṇḍiyajātakavaṇṇanā chaṭṭhā.

357. Laṭukikajātakavaṇṇanā

Vandāmi taṃ kuṇjara satṭhihāyananti idaṃ satthā veḷuvane viharanto devadattaṃ ārabba kathesi. Ekasmiñhi divase bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, devadatto kakkhaḷo pharuso sāhasiko, sattesu karuṇāmatampissa natthī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa nikkaruṇoyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto hatthiyoniyaṃ nibbattitvā vayappatto pāsādiko mahākāyo asītisahassavāraṇaparivāro yūthapati hutvā himavantapadese vihāsi. Tadā ekā laṭukikā sakuṇikā hatthīnaṃ vicaraṇaṭṭhāne aṇḍāni nikkhipi, tāni pariṇatāni bhinditvā sakuṇapotakā nikkhamiṃsu. Tesu aviruḷhapakkhesu uppatituṃ asakkontesuyeva mahāsatto asītisahassavāraṇaparivuto gocarāya caranto taṃ padesaṃ patto. Taṃ disvā laṭukikā cintesi “ayaṃ hatthirājā mama potake madditvā māressati, handa naṃ puttakānaṃ parittāṇatthāya dhammikārakkhaṃ yācāmi”ti. Sā ubho pakkhe ekato katvā tassa purato ṭhatvā paṭhamāṃ gāthamāha -

39. “Vandāmi taṃ kuṇjara satṭhihāyanaṃ, āraññaṃ yūthapatiṃ yasassiṃ;
Pakkhehi taṃ pañjalikaṃ karomi, mā me vadhī puttake dubbalāyā”ti.

Tattha satṭhihāyananti satṭhivassakāle hāyanabalaṃ. Yasassinti parivārasampannaṃ. Pakkhehi taṃ pañcalikaṃ karomīti ahaṃ pakkhehi taṃ añjalikaṃ karomīti attho.

Mahāsatto “mā cintayi laṭukike, ahaṃ te puttake rakkhissāmi”ti sakuṇapotakānaṃ upari ṭhatvā asītiyā hatthisahassesu gatesu laṭukikaṃ āmantetvā “laṭukike amhākaṃ pacchato eko ekacārīko hatthī āgacchati, so amhākaṃ vacanaṃ na karissati, tasmīṃ āgate tampi yācitvā puttakānaṃ sotthibhāvaṃ kareyyāsi”ti vatvā pakkāmi. Sāpi tassa paccuggamaṃ katvā ubho pakkhehi añjaliṃ katvā dutiyaṃ gāthamāha -

40. “Vandāmi taṃ kuṇjara ekacārīṃ, āraññaṃ pabbatasānugocaraṃ;
Pakkhehi taṃ pañjalikaṃ karomi, mā me vadhī puttake dubbalāyā”ti.

Tattha pabbatasānugocaranti ghanaselapabbatesu ca paṃsupabbatesu ca gocaraṃ gaṇhantaṃ.

So tassā vacanaṃ sutvā tatiyaṃ gāthamāha -

41. “Vadhissāmi te laṭukike puttakāni, kiṃ me tuvaṃ kāhasi dubbalāsi;
Sataṃ sahaṇāpi tādisīnaṃ, vāmena pādena papothayeyya”nti.

Tattha vadhissāmi teti tvaṃ kasmā mama vicaraṇamagge puttakāni ṭhapesi, yasmā ṭhapesi, tasmā vadhissāmi te puttakānīti vadati. Kiṃ me tuvaṃ kāhasīti mayhaṃ mahāthāmassa tvaṃ dubbalā kiṃ karissasi. Papothayeyyanti ahaṃ tādisīnaṃ

laṭukikānaṃ satasahassampi vāmena pādena sañcuṇṇeyyaṃ, dakkhiṇapādena pana kathāva natthīti.

Evañca pana vatvā so tassā puttake pādena sañcuṇṇetvā muttena pavāhetvā nadantova pakkāmi. Laṭukikā rukkhasākhāya nilīyitvā “idāni tāva vāraṇa nadanto gacchasi, katipāheneva me kiriyaṃ passissasi, kāyabalato ñāṇabalassa mahantabhāvaṃ na jānāsi, hotu, jānāpessāmi na”nti taṃ santajjayamānāva catutthaṃ gāthamāha -

42. “Na heva sabbattha balena kiccaṃ, balañhi bālassa vadhāya hoti;
Karissāmi te nāgarājā anattaṃ, yo me vadhī puttake dubbalāyā”ti.

Tattha balenāti kāyabalena. Anattanti avuḍḍhiṃ. Yo meti yo tvaṃ mama dubbalāya puttake vadhī ghātesī.

Sā evaṃ vatvā katipāhaṃ ekaṃ kākāṃ upaṭṭhahitvā tena tuṭṭhena “kiṃ te karomī”ti vuttā “sāmi, aññaṃ me kātappaṃ natthi, ekassa pana ekacārikavāraṇassa tuṇḍena paharitvā tumhehi akkhīni bhinnāni paccāsīsāmī”ti āha. Sā tena “sādhū”ti sampaṭicchitā ekaṃ nīlamakkhikaṃ upaṭṭhahi. Tāyapi “kiṃ te, karomī”ti vuttā “iminā kākena ekacārikavāraṇassa akkhīsu bhinnesu tumhehi tattha āsāṭikaṃ pātetuṃ icchāmī”ti vatvā tāyapi “sādhū”ti vutte ekaṃ maṇḍūkaṃ upaṭṭhahitvā tena “kiṃ te, karomī”ti vuttā “yadā ekacārikavāraṇo andho hutvā pāṇiyaṃ pariyesati, tadā pabbatamatthake ṭhito saddaṃ katvā tasmīṃ pabbatamatthakaṃ abhiruhante otarivā papāte saddaṃ kareyyātha, ahaṃ tumhākaṃ santikā ettakaṃ paccāsīsāmī”ti āha. Sopi tassā vacanaṃ “sādhū”ti sampaṭicchī.

Athekadivasāṃ kākō vāraṇassa dvepi akkhīni tuṇḍena bhindi, nīlamakkhikā āsāṭikaṃ pātesī. So puḷavehi khajjanto vedanāppatto pipāsābhibhūto pāṇiyaṃ pariyesamāno vicari. Tasmīṃ kāle maṇḍūko pabbatamatthake ṭhatvā saddamakāsi. Vāraṇo “ettha pāṇiyaṃ bhavissatī”ti pabbatamatthakaṃ abhiruhi. Atha maṇḍūko otarivā papāte ṭhatvā saddamakāsi. Vāraṇo “ettha pāṇiyaṃ bhavissatī”ti papātābhimukho gacchanto parigaḷitvā pabbatapāde patitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Laṭukikā tassa matabhāvaṃ ñatvā “diṭṭhā me paccāmittassa piṭṭhī”ti haṭṭhatuṭṭhā tassa khandhe caṅkamitvā yathākammaṃ gatā.

Satthā “na, bhikkhave, kenaci saddhiṃ veraṃ nāma kātappaṃ, evaṃ balasampannampi vāraṇaṃ ime cattāro janā ekato hutvā vāraṇassa jīvitakkhayaṃ pāpesu”nti -

43. “Kākañca passa laṭukikaṃ, maṇḍūkaṃ nīlamakkhikaṃ;
Ete nāgaṃ aghātesuṃ, passa verassa verinaṃ;
Tasmā hi veraṃ na kayirātha, appiyenapi kenacī”ti. -

Imaṃ abhisambuddhagāthaṃ vatvā jātakaṃ samodhānesi.

Tattha passāti aniyāmitālapanametaṃ, bhikkhū pana sandhāya vuttattā passatha bhikkhaveti vuttaṃ hoti. Eteti ete cattāro ekato hutvā. Aghātesunti taṃ vadhiṃsu. Passa verassa verinanti passatha verikānaṃ verassa gatinti attho.

Tadā ekacārikahatthī devadatto ahosi, yūthapati pana ahameva ahosinti.

Laṭukikajātakavaṇṇanā sattamā.

358. Cūḷadhammapālajātakavaṇṇanā

Ahameva dūsiyā bhūnahatāti idaṃ satthā veḷuvane viharanto devadattassa vadhāya parisakkanaṃ ārabba kathesi. Aññesu jātakesu devadatto bodhisattassa tāsamattampi kātuṃ nāsakkhi, imasmiṃ pana cūḷadhammapālajātake bodhisattassa sattamāsikakāle hatthapāde ca sīsañca chedāpetvā asimālakaṃ nāma kāresi. Daddarajātake gīvaṃ gahetvā māretvā uddhane maṃsaṃ pacitvā khādi. Khantīvādījātake dvīhipi kasāhi pahārasahashehi tālāpetvā hatthapāde ca kaṇṇanāsañca chedāpetvā jaṭāsu gahetvā kaḍḍhāpetvā uttānakaṃ nipajjāpetvā ure pādena paharitvā gato. Bodhisatto taṃ divasaṃyeva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Cūḷanandiyajātakepi mahākapijātakepi māresiyeva. Evameva so dīgharattaṃ vadhāya parisakkanto buddhakālepi parisakkiyeva. Athekadivasaṃ bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “āvuso, devadatto buddhānaṃ māraṇatthameva upāyaṃ karoti, ‘sammāsambuddhaṃ mārāpessāmī’ti dhanuggahe payojesi, silaṃ pavijjhi, nālāgiriṃ vissajjāpesī”ti. Satthā āgantvā ‘kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa mayhaṃ vadhāya parisakkiyeva, idāni pana tāsamattampi kātuṃ na sakkoti, pubbe maṃ cūḷadhammapālakumārakāle attano puttaṃ samānaṃ jīvatakkhayaṃ pāpetvā asimālakaṃ kāresi”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārānasiyaṃ mahāpatāpe nāma rajjaṃ kārente bodhisatto tassa aggamahesiyā candādeviyā kucchimhi nibbatti, “dhammapālo”tissa nāmaṃ kariṃsu. Tameṇaṃ sattamāsikakāle mātā gandhodakena nhāpetvā alaṅkaritvā kīlāpayamānā nisīdi. Rājā tassā vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā puttaṃ kīlāpayamānā puttasiṇehena samappitā hutvā rājānaṃ passitvāpi na utṭhahi. So cintesi “ayaṃ idāneva tāva puttaṃ nissāya mānaṃ karoti, maṃ kismiñci na maññati, putte pana vaḍḍhante mayi ‘manusso’tipi saññaṃ na karissati, idāneva naṃ ghāteṣāmī”ti. So nivattitvā rājāsane nisīditvā “attano vidhānena āgacchatū”ti coraghātakaṃ pakkosāpesi. So kāsāyavatthanivattho rattamālādharo pharasuṃ aṃse ṭhapetvā upadhānaghaṭikaṃ hatthapādaṭṭhapanadaṇḍakañca ādāya āgantvā rājānaṃ vanditvā “kiṃ karomi, devā”ti atṭhāsi. Deviyā sirigabbhaṃ gantvā dhammapālaṃ ānehīti. Devīpi rañño kujjhitvā nivattanabhāvaṃ ñatvā bodhisattaṃ ure nipajjāpetvā rodamānā nisīdi. Coraghātako gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ hatthena paharitvā hatthato kumāraṃ acchinditvā ādāya rañño santikaṃ āgantvā “kiṃ karomi, devā”ti āha. Rājā ekaṃ phalakaṃ āharāpetvā purato nikkhipāpetvā “idha naṃ nipajjāpehī”ti āha. So tathā akāsi.

Candādevī puttassa pacchatova paridevamānā āgacchi. Puna coraghātako “kiṃ karomī, devā”ti āha. Dhammapālassa hatthe chindāti. Candādevī “mahārāja, mama putto sattamāsiko bālako na kiñci jānāti, natthetassa doso, doso pana honto mayi bhaveyya, tasmā mayhaṃ hatthe chedāpehī”ti imamatthaṃ pakāsentī paṭhamam gāthamāha -

44. “Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;
Etaṃ muñcatu dhammapālaṃ, hatthe me deva chedehī”ti.

Tattha dūsiyāti dūsikā, tumhe disvā anuṭṭhahamānā dosakārikāti attho. “Dūsikā”tipi pāṭho, ayamevattho. Bhūnahatāti hatabhūnā, hatavuḍḍhīti attho. Raññoti idaṃ “dūsiyā”ti padena yojetabbaṃ. Ahaṃ rañño mahāpatāpassa aparādhakārikā, nāyaṃ kumāro, tasmā niraparādhaṃ etaṃ bālakaṃ muñcatu dhammapālaṃ, sacepi hatthe chedāpetukāmo, dosakārikāya hatthe me, deva, chedehīti ayamettha attho.

Rājā coraghātakaṃ olokesi. “Kiṃ karomi, devā”ti? “Papañcaṃ akatvā hatthe chedā”ti. Tasmīṃ khaṇe coraghātako tikhiṇapharasuṃ gahetvā kumārassa taruṇavaṃsakaḷīre viya dve hatthe chindi. So dvīsu hatthesu chijjamānesu neva rodi na paridevi, khantiṇca mettaṇca purecārikaṃ katvā adhivāsesi. Candā pana devī chinnaḥatthakoṭiṃ gahetvā ucchaṅge katvā lohitalittā paridevamānā vicari. Puna coraghātako “kiṃ karomi, devā”ti pucchi. “Dvepi pāde chindā”ti. Taṃ sutvā candādevī dutiyaṃ gāthamāha -

- 45.** “Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;
Etaṃ muñcatu dhammapālaṃ, pāde me deva chedehī”ti.

Tattha adhippāyo vuttanayeneva veditabbo.

Rājāpi puna coraghātakaṃ āṇāpesi. So ubhopi pāde chindi. Candādevī pādakoṭiṃpi gahetvā ucchaṅge katvā lohitalittā paridevamānā “sāmi mahāpatāpa, chinnaḥatthapādā nāma dārakā mātaraṃ posetabbā honti, ahaṃ bhatiṃ katvā mama puttakaṃ posessāmi, dehi me eta”nti āha. Coraghātako “kiṃ deva katā rājāṇā, niṭṭhitaṃ mama kicca”nti pucchi. “Na tāva niṭṭhita”nti. “Atha kiṃ karomi, devā”ti? “Sīsamassa chindā”ti. Taṃ sutvā candādevī tatiyaṃ gāthamāha -

- 46.** “Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;
Etaṃ muñcatu dhammapālaṃ, sīsaṃ me deva chedehī”ti.

Vatvā ca pana attano sīsaṃ upanesi.

Puna coraghātako “kiṃ karomi, devā”ti pucchi. “Sīsamassa chindā”ti. So sīsaṃ chinditvā “katā, deva, rājāṇā”ti pucchi. “Na tāva katā”ti. “Atha kiṃ karomi, devā”ti? “Asituṇḍena naṃ sampaṭicchitvā asimālakaṃ nāma karohī”ti. So tassa kaḷevaram ākāse khipitvā asituṇḍena sampaṭicchitvā asimālakaṃ nāma katvā mahātale vippakiri. Candādevī bodhisattassa maṃse ucchaṅge katvā mahātale rodamānā paridevamānā imā gāthā abhāsi -

47. “Na hi nūnimassa rañño, mittāmaccā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi orasaṃ puttaṃ.
48. “Na hi nūnimassa rañño, ñātī mittā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi atrajaṃ putta”nti.

47-48. Tattha mittāmaccā ca vijjare suhadāti nūna imassa rañño daḷhamittā vā sabbakiccesu sahabhāvino amaccā vā muduhadayatāya suhadā vā keci na vijjanti. Ye na vadantīti ye adhunā āgantvā “attano piyaputtaṃ mā ghātayī”ti na vadanti, imaṃ rājānaṃ paṭisedhenti, te natthiyevāti maññe. Dutiyagāthāyaṃ ñātīti ñātakā.

Imā pana dve gāthā vatvā candādevī ubhohi hatthehi hadayamaṃsaṃ dhārayamānā tatiyaṃ gāthamāha -

- 49.** “Candanasārānulittā, bāhā chijjanti dhammapālassa;
Dāyādassa pathabyā, pāṇā me deva rujjhantī”ti.

Tattha dāyādassa pathabyāti pitusantakāya cāturantāya pathaviyā dāyādassa lohitacandanasārānulittā hatthā chijjanti, pādā chijjanti, sīsaṇca chijjati, asimālakopi kato, tava vaṃsaṃ pacchinditvā gatosi dānīti evamādīni vilapanti evamāha. Pāṇā me

deva rujjhantīti deva, mayhampi imaṃ sokaṃ sandhāretuṃ asakkontiyaṃ jīvitam rujjhatīti.

Tassā evaṃ paridevamānāya eva ḍayhamāne veḷuvane veḷu viya hadayaṃ phali, sā tattheva jīvitakkhayaṃ pattā. Rājāpi pallaṅke ṭhātuṃ asakkonto mahātale pati, padaratalaṃ dvidhā bhijji, so tatopi bhūmiyaṃ pati. Tato catunahutādhikadvijojanasatasahassabahalāpi ghanapathavī tassa aguṇaṃ dhāretuṃ asakkonti bhijjivā vivaramadāsi, avīcīto jālā uṭṭhāya kuladattikena kambalena parikkhipanti viya taṃ gahetvā avīcimhi khiṇi. Candāya ca bodhisattassa ca amaccā sarīrakiccaṃ kariṃsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā rājā devadatto ahosi, candādevī mahāpajāpatigotamī, dhammapālakumāro pana ahameva ahosi”nti.

Cūḷadhammapālajātakavaṇṇanā aṭṭhamā.

359. Suvaṇṇamigajātakavaṇṇanā

Vikkama re haripādāti idaṃ satthā jetavane viharanto sāvattiyaṃ ekaṃ kuladhītaṃ ārabba kathesi. Sā kira sāvattiyaṃ dvinnāṃ aggasāvakaṇaṃ upaṭṭhākakulassa dhītā saddhā pasannā buddhamāmakā dhammamāmakā saṅghamāmakā ācārasampannā paṇḍitā dānādipuṇṇābhiraṭā. Taṃ aññaṃ sāvattiyameva samānajatikaṃ micchādiṭṭhikakulaṃ vāresi. Athassā mātāpitara “amhākaṃ dhītā saddhā pasannā tīṇi ratanāni mamāyati dānādipuṇṇābhiraṭā, tumhe micchādiṭṭhikā imissāpi yathāruciyaṃ dānaṃ vā dātuṃ dhammaṃ vā sotuṃ vihāraṃ vā gantuṃ sīlaṃ vā rakkhituṃ uposathakammaṃ vā kātuṃ na dassatha, na mayaṃ tumhākaṃ dema, attanā sadisaṃ micchādiṭṭhikakulāva kumārikaṃ gaṇhathā”ti āhaṃsu. Te tehi paṭikkhittā “tumhākaṃ dhītā amhākaṃ gharaṃ gantvā yathādhippāyena sabbametaṃ karotu, mayaṃ na vāressāma, detha no eta”nti vatvā “tena hi gaṇhathā”ti vuttā bhaddakena nakkhattena maṅgalaṃ katvā taṃ attano gharaṃ nayiṃsu. Sā vattācārasampannā patidevatā ahosi, sassusasurasāmikavattāni katāneva honti.

Sā ekadivasaṃ sāmikaṃ āha - “icchāmaṃ, ayyaputta, amhākaṃ kulūpakattherānaṃ dānaṃ dātu”nti. Sādhū, bhadde, yathājñāsayena dānaṃ dehīti. Sā there nimantāpetvā mahantaṃ sakkāraṃ katvā paṇītabhojanaṃ bhojetvā ekamantaṃ nisīditvā “bhante, imaṃ kulaṃ micchādiṭṭhikaṃ assaddhaṃ tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ na jānāti, sādhu, ayyā, yāva imaṃ kulaṃ tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ jānāti, tāva idheva bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. Therā adhvāsetvā tattha nibaddhaṃ bhuñjanti. Puna sāmikaṃ āha “ayyaputta, therā idha nibaddhaṃ āgacchanti, kiṃkāraṇā tumhe na passathā”ti. “Sādhū, passissāmi”ti. Sā punadivase therānaṃ bhattakiccapariyosāne tassa ārocesi. So upasaṅkamitvā therehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi. Athassa dhammasenāpati dhammakathaṃ kathesi. So therassa dhammakathāya ca iriyāpathesu ca pasīditvā tato paṭṭhāya therānaṃ āsanaṃ paññāpeti, pāṇiyaṃ parissāveti, antarābhatte dhammakathaṃ suṇāti, tassa aparabhāge micchādiṭṭhi bhijji.

Athekadivasaṃ thero dvinnampi dhammakathaṃ kathento saccāni pakāsesi, saccapariyosāne ubhopi jayampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭhahīsu. Tato paṭṭhāya tassa mātāpitara ādiṃ katvā antamaso dāsakammakarāpi sabbe micchādiṭṭhiṃ bhinditvā buddhadhammasaṅghamāmakāyeva jātā. Athekadivasaṃ dārikā sāmikaṃ

āha - “ayyaputta, kiṃ me gharāvāsenā, icchāmaham pabbajitu”nti. So “sādhū bhadde, ahampi pabbajissāmi”ti mahantena parivārena taṃ bhikkhunupassayaṃ netvā pabbājetvā sayampi satthāraṃ upasaṅkamitvā pabbajjaṃ yāci. Taṃ satthā pabbājesi. Ubhopi vipassanaṃ vaḍḍhetvā na cirasseva arahattaṃ pāpuṇṇisu. Athekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, asukā nāma daharabhikkhunī attano ceva paccayā jātā sāmikassa ca, attanāpi pabbajitvā arahattaṃ patvā tampi pāpesi”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva tāva esā sāmikaṃ rāgapāsā mocesi, pubbepesā porāṇakapaṇḍite pana maraṇapāsā mocesi”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto migayoniyaṃ nibbattitvā vayappatto abhirūpo ahosi pāsādiko dassanīyo suvaṇṇavaṇṇo lākhārasaparikkamakatehi viya hatthapādehi rajatadāmasadisehi visāṇehi maṇigūḷikapāṭibhāgehi akkhīhi rattakambalagenḍusadisena mukhena samannāgato. Bhariyāpissa taruṇamigī abhirūpā ahosi dassanīyā. Te samaggavāsaṃ vasiṃsu, asītisahassacitramigā bodhisattaṃ upaṭṭhahimṃsu. Tadā luddakā migavīthiṃ pāse oḍḍesuṃ. Athekadivasam bodhisatto migānaṃ purato gacchanto pāde pāsena bajjhivā “chindissāmi na”nti ākaḍḍhi, cammaṃ chijji, puna ākaḍḍhantassa maṃsaṃ chijji, puna nhāru chijji, pāso aṭṭhimāhacca aṭṭhāsi. So pāsaṃ chindituṃ asakkonto maraṇabhayatajjito baddharavaṃ ravi. Taṃ sutvā bhīto migagaṇo palāyi. Bhariyā panassa palāyitvā migānaṃ antare oloketi taṃ adisvā “idaṃ bhayaṃ mayhaṃ piyasāmikassa uppannaṃ bhavissati”ti vegena tassa santikaṃ gantvā assumukhī rodamānā “sāmi, tvaṃ mahabbalo, kiṃ etaṃ pāsaṃ sandhāretuṃ na sakkhissasi, vegaṃ janetvā chindāhi na”nti tassa ussāhaṃ janenti paṭhamam gāthamāha -

50. “Vikkama re haripāda, vikkama re mahāmiga;
Chinda vārattikaṃ pāsaṃ, nāhaṃ ekā vane rame”ti.

Tattha vikkamāti parakkama, ākaḍḍhāti attho. Reti āmantane nipāto. Haripādāti suvaṇṇapāda. Sakalasarīrampi tassa suvaṇṇavaṇṇam, ayaṃ pana gāravenevamāha. Nāhaṃ ekāti ahaṃ tayā vinā ekikā vane na ramissāmi, tiṇodakaṃ pana aggahetvā sussitvā marissāmīti dasseti.

Taṃ sutvā migo dutiyaṃ gāthamāha -

51. “Vikkamāmi na pāremi, bhūmiṃ sumbhāmi vegasā;
Daḷho vārattiko pāso, pādaṃ me parikantati”ti.

Tattha vikkamāmīti bhadde, ahaṃ vīriyaṃ karomi. Na pāremīti pāsaṃ chindituṃ pana na sakkomīti attho. Bhūmiṃ sumbhāmīti api nāma chijjeyyāti pādenāpi bhūmiṃ paharāmi. Vegasāti vegena. Parikantatīti cammādīni chindanto samantā kantatīti.

Atha naṃ migī “mā bhāyi, sāmi, ahaṃ attano balena luddakaṃ yācitvā tava jīvitam āharissāmi. Sace yācanāya na sakkhissāmi, mama jīvitampi datvā tava jīvitam āharissāmi”ti mahāsattaṃ assāsetvā lohitalittaṃ bodhisattaṃ pariggahetvā aṭṭhāsi. Luddakopi asiṅca sattiṅca gahetvā kappuṭṭhānaggi viya āgacchati. Sā taṃ disvā “sāmi, luddako āgacchati, ahaṃ attano balaṃ karissāmi, tvaṃ mā bhāyi”ti migam assāsetvā luddakassa paṭipathaṃ gantvā paṭikkamitvā ekamantaṃ ṭhitā taṃ vanditvā “sāmi, mama sāmiko suvaṇṇavaṇṇo sīlācārasampanno, asītisahassānaṃ migānaṃ rājā”ti bodhisattassa guṇam kathetvā migarāje ṭhiteyeva attano vadhaṃ

yācantī tatiyaṃ gāthamāha -

- 52.** “Attharassu palāsāni, asiṃ nibbāha luddaka;
Paṭhamamā maṃ vadhitvāna, hana pacchā mahāmiga”nti.

Tattha palāsānīti maṃsaṭṭhapanatthaṃ palāsapaṇṇāni attharassu. Asiṃ nibbāhāti asiṃ kosato nīhara.

Taṃ sutvā luddako “manussabhūtā tāva sāmikassa atthāya attano jīvitam na pariccajanti, ayaṃ tiracchānagatā jīvitam pariccajati, manussabhāsāya ca madhurena sarena katheti, ajja imissā ca patino cassā jīvitam dassāmi”ti pasannacitto catutthaṃ gāthamāha -

- 53.** “Na me sutam vā diṭṭham vā, bhāsantiṃ mānusiṃ migiṃ;
Tvañca bhadde sukhī hohi, eso cāpi mahāmigo”ti.

Tattha sutam vā diṭṭham vāti mayā ito pubbe evarūpaṃ diṭṭham vā sutam vā natthi. Bhāsantiṃ mānusiṃ miginti ahañhi ito pubbe mānusiṃ vācam bhāsantiṃ migiṃ neva addasaṃ na assosiṃ. Yesam pana “na me sutā vā diṭṭhā vā, bhāsanti mānusi migi”ti pāḷi, tesam yathāpālīmeva attho dissati. Bhaddeti bhaddake paṇḍike upāyakusale. Iti taṃ ālapitvā puna “tvañca eso cāpi mahāmigoti dvepi janā sukhī niddukkhā hothā”ti taṃ samassāsetvā luddako bodhisattassa santikaṃ gantvā vāsiyā cammapāsaṃ chinditvā pāde laggapāsakaṃ saṇikaṃ nīharitvā nhārunā nhāruṃ, maṃsena maṃsaṃ, cammena cammaṃ paṭipāṭetvā pādaṃ hatthena parimajji. Taṅkhaṇaṇṇeva mahāsattassa pūritapāramitānubhāvena luddakassa ca mettacittānubhāvena migiyā ca mettadhammānubhāvena nhārumaṃsacammāni nhārumaṃsacammehi ghaṭayimsu. Bodhisatto pana sukhī niddukkho aṭṭhāsi.

Migī bodhisattaṃ sukhiṃ disvā somanassajāta luddakassa anumodanaṃ karonti pañcamaṃ gāthamāha -

- 54.** “Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja nandāmi, muttam disvā mahāmiga”nti.

Tattha luddakāti dāruṇakammakiriyāya laddhanāmasena ālapati.

Bodhisatto “ayaṃ luddo mayhaṃ avassayo jāto, mayāpissa avassayeneva bhavitum vaṭaṭi”ti gocarabhūmiyaṃ diṭṭham ekaṃ maṇikkhandhaṃ tassa datvā “samma, ito paṭṭhāya pāṇātipātādini mā kari, iminā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā dārake posento dānasīlādini puñṇāni karohi”ti tassovādaṃ datvā araṇṇam pāvisi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā luddako channo ahosi, migī daharabhikkhunī, migarājā pana ahameva ahosi”nti.

Suvaṇṇamigajātakavaṇṇanā navamā.

360. Suyonandījātakavaṇṇanā

Vāti gandho timirānanti idaṃ satthā jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tañhi satthā “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhitosi”ti pucchitvā “sacca”nti vutte “kiṃ disvā”ti vatvā “alaṅkatamātugāma”nti vutte “mātugāmo nāmesa bhikkhu na sakkā rakkhitum, porāṇakapaṇḍitā supaṇṇabhavane katvā rakkhantāpi rakkhitum nāsakkhimsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ tambarājā nāma rajjaṃ kāresi. Tassa suyonaṇḍī nāma aggamaheṣī ahoṣi uttamarūpadharā. Tadā bodhisatto supaṇṇayoniyaṃ nibbatti, tasmim̐ kāle nāgadīpo sedumadīpo nāma ahoṣi. Bodhisatto tasmim̐ dīpe supaṇṇabhavane vasati. So bārāṇasiṃ gantvā tambarājena saddhiṃ māṇavakavesena jūtaṃ kīlati. Tassa rūpasampattiṃ disvā paricārikā “amhākaṃ rañña saddhiṃ evarūpo nāma māṇavako jūtaṃ kīlati”ti suyonaṇḍiyā ārocesuṃ. Sā sutvā taṃ datṭhukāmā hutvā ekadivasam̐ alaṅkaritvā jūtamaṇḍalaṃ āgantvā paricārikānaṃ antare t̐hitā naṃ olokesi. Sopi deviṃ olokesi. Dvepi aññaṃaññaṃ paṭibaddhacittā ahesuṃ. Supaṇṇarājā attano ānubhāvena nagare vātaṃ samuṭṭhāpesi, gehapatanabhayena rājanivesanā manussā nikkhamiṃsu. So attano ānubhāvena andhakāraṃ katvā deviṃ gahetvā ākāseṇa āgantvā nāgadīpe attano bhavanaṃ pāvīsi suyonaṇḍiyā gataṭṭhānaṃ jānanta nāma nāhesuṃ. So tāya saddhiṃ abhiramamāno gantvā rañña saddhiṃ jūtaṃ kīlati.

Rañño pana saggo nāma gandhabbo atthi, so deviyā gataṭṭhānaṃ ajānanto taṃ gandhabbaṃ āmantetvā “gaccha, tāta, gandhabba sabbaṃ thalajalapaṭhaṃ anuvicaritvā deviyā gataṭṭhānaṃ passā”ti uyyojesi. So paribbayaṃ gahetvā dvāragāmato paṭṭhāya vicinanto kurukacchaṃ pāpuṇi. Tadā kurukacchavāṇijā nāvāya suvaṇṇabhūmiṃ gacchanti. So te upasaṅkamitvā “ahaṃ gandhabbo nāvāya vetanaṃ khaṇḍetvā tumhākaṃ gandhabbaṃ karissāmi, mampi nethā”ti āha. Te “sādhū”ti tampi āropetvā nāvaṃ vissajjesuṃ. Te sukhapayātāya nāvāya taṃ pakkosivā “gandhabbaṃ no karohī”ti āhaṃsu. “Ahaṃ ce gandhabbaṃ kareyyaṃ, mayi pana gandhabbaṃ karonte macchā calissanti, atha vo nāvo bhijjissatī”ti. “Manussamatte gandhabbaṃ karonte macchānaṃ calanaṃ nāma natthi, karohī”ti. “Tena hi mā mayhaṃ kujjhitthā”ti vīṇaṃ mucchitvā tantissarena gītassaraṃ, gītassarena tantissaraṃ anatikkamitvā gandhabbaṃ akāsi. Tena saddena sammattā hutvā macchā calim̐su.

Atheko makaro uppatitvā nāvāya patanto nāvaṃ bhindi. Saggo phalake nipajjitvā yathāvātaṃ gacchanto nāgadīpe supaṇṇabhavanassa nigrodharukkhassa santikaṃ pāpuṇi. Suyonaṇḍīpi devī supaṇṇarājassa jūtaṃ kīlitaṃ gatakāle vimānā otarivā velante vicarantī saggaṃ gandhabbaṃ disvā sañjānitvā “kathaṃ āgatosī”ti pucchi. So sabbaṃ kathesi. “Tena hi mā bhāyī”ti taṃ assāsetvā bāhāhi pariggahetvā vimānaṃ āropetvā sayanapiṭṭhe nipajjāpetvā samassatthakāle dibbabhajanaṃ datvā dibbagandhodakena nhāpetvā dibbavatthehi acchādetvā dibbagandhapupphahi alaṅkaritvā puna dibbasayane nipajjāpesi. Evaṃ divasaṃ pariggahamānā supaṇṇarañño āgamanavelāya paṭicchādetvā gatakāle tena saddhiṃ kilesavasena abhirami. Tato māsaddhamāsaccayena bārāṇasivāsino vāṇijā dārudakagahaṇatthāya tasmim̐ dīpe nigrodharukkhamaṇḍalaṃ sampattā. So tehi saddhiṃ nāvaṃ abhiruyha bārāṇasiṃ gantvā rājānaṃ disvā tassa jūtakīḷanavelāya vīṇaṃ gahetvā rañño gandhabbaṃ karonto paṭhamaṃ gāthamāha -

55. “Vāti gandho timirānaṃ, kusamuddo ca ghosavā;
Dūre ito suyonaṇḍī, tamba kāmā tudanti ma”nti.

Tattha timirānanti timirarukkhapupphānaṃ. Taṃ kira nigrodhaṃ parivāretvā timirarukkhā atthi, te sandhāyevaṃ vadati. Kusamuddoti khuddakasamuddo. Ghosavāti mahāravo. Tasseva nigrodhassa santike samuddaṃ sandhāyevaṃ māha. Itoti imamahā nagarā. Tambāti rājānaṃ ālapati. Atha vā tambakāmāti tambena kāmītakāmā tambakāmā nāma. Te maṃ hadaye vijjhantīti dīpeti.

Taṃ sutvā supaṇṇo dutiyaṃ gāthamāha -

- 56.** “Kathaṃ samuddamatari, kathaṃ addakkhi sedumaṃ;
Kathaṃ tassā ca tuyhañca, ahu sagga samāgamo”ti.

Tattha sedumanti sedumadīpaṃ.

Tato saggo tisso gāthā abhāsi -

57. “Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Makarehi abhidā nāvā, phalakenāhamaplavīṃ.
58. “Sā maṃ saṇhena mudunā, niccaṃ candanagandhinī;
Aṅgena uddharī bhaddā, mātā puttaṃva orasaṃ.
59. “Sā maṃ annena pānena, vatthena sayanena ca;
Attanāpi ca mandakkhī, evaṃ tamba vijānahī”ti.

57-59. Tattha sā maṃ saṇhena mudunāti evaṃ phalakena tīraṃ uttiṇṇaṃ maṃ samuddatīre vicarantī sā disvā “mā bhāyī”ti saṇhena mudunā vacanena samassāsetvāti attho. Aṅgenāti bāhuyugaḷaṃ idha “aṅgenā”ti vuttaṃ. Bhaddāti dassanīyā pāsādikā. Sā maṃ annenāti sā maṃ etena annādinā santappesīti attho. Attanāpi cāti na kevalaṃ annādīheva, attanāpi maṃ abhiraṃentī santappesīti dīpeti. Mandakkhīti mandadassanī, mudunā ākārena olokanasīlāti vuttaṃ hoti. “Mattakkhī”tipi pāṭho, madamattehi viya akkhīhi samannāgatāti attho. Evaṃ tambāti evaṃ tambarāja jānāhīti.

Supaṇṇo gandhabbassa kathentasseva vipphaṇṇasārī hutvā “ahaṃ supaṇṇabhavane vasantopi rakkhituṃ nāsakkhiṃ, kiṃ me tāya dussīlāyā”ti taṃ ānetvā rañño paṭidatvā pakkāmi, tato paṭṭhāya puna nāgacchīti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṃphale paṭiṭṭhahi. Tadā rājā ānando ahoṣi, supaṇṇarājā pana ahameva ahoṣinti.

Suyonandījātakavaṇṇanā dasamā.

Maṇikuṇḍalavaggo paṭhamo.

2. Vaṇṇārohavaggo

361. Vaṇṇārohajātakavaṇṇanā

Vaṇṇārohenāti idaṃ satthā jetavane viharanto dve aggasāvake ārabha kathesi. Ekasmiñhi samaye ubhopi mahātherā “imaṃ antovassaṃ suññāgāraṃ anubrūhessāmā”ti satthāraṃ āpucchitvā gaṇaṃ pahāya sayameva pattacīvaraṃ ādāya jetavanā nikkhamitvā ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya arañhe vihariṃsu. Aññataropi vighāsādapuriso therānaṃ upaṭṭhānaṃ karonto tattheva ekamante vasi. So therānaṃ samaggavāsaṃ disvā “ime ativiya samaggā vasanti, sakkā nu kho ete aññamaññaṃ bhinditu”nti cintetvā sāriputtattheraṃ upasaṅkamtivā “kiṃ nu kho, bhante, ayyena mahāmogallānattherena saddhiṃ tumhākaṃ kiñci veraṃ atthī”ti

pucchi. “Kiṃ panāvuso”ti. Esa, bhante, mama āgatakāle “sāriputto nāma jātigottakulapadesehi vā sutaganthapaṭivedhaidhīhi vā mayā saddhiṃ kiṃ pahotī”ti tumhākaṃ aguṇameva kathesīti. Thero sitaṃ katvā “gaccha tvaṃ āvuso”ti āha.

So aparasmimpi divase mahāmoggallānattherampi upasaṅkamtivā tatheva kathesi. Sopi naṃ sitaṃ katvā “gaccha, tvaṃ, āvuso”ti vatvā sāriputtattheraṃ upasaṅkamtivā “āvuso, eso vighāsādo tumhākaṃ santike kiñci kathesī”ti pucchi. “Āmāvuso, mayhampi santike kathesi, imaṃ nīharituṃ vaṭṭatī”ti. “Sādhu, āvuso, nīharā”ti vutte thero “mā idha vasi”ti accharam paḥarivā taṃ nīhari. Te ubhopi samaggavāsaṃ vasitvā satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisīdiṃsu. Satthā paṭisanthāraṃ katvā “sukhena vassaṃ vasitthā”ti pucchitvā “bhante, eko vighāsādo amhe bhinditukāmo hutvā bhindituṃ asakkonto palāyī”ti vutte “na kho so, sāriputta, idāneva, pubbepesa tumhe ‘bhindissāmī’ti bhindituṃ asakkonto palāyī”ti vatvā tehi yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto araṇṇhe rukkhadevatā ahoṣi. Tādā sīho ca byaggho ca araṇṇhe pabbataguhāyaṃ vasanti. Eko siṅgālo te upaṭṭhahanto tesam vighāsaṃ khāditvā mahākāyo hutvā ekadivasaṃ cintesi “mayā sīhabyagghānaṃ maṃsaṃ na khāditapubbaṃ, mayā ime dve jane bhindituṃ vaṭṭati, tato nesaṃ kalahaṃ katvā matānaṃ maṃsaṃ khādissāmī”ti. So sīhaṃ upasaṅkamtivā “kiṃ, sāmi, tumhākaṃ byagghena saddhiṃ kiñci veraṃ atthī”ti pucchi. “Kiṃ pana, sammā”ti? Esa, bhante, mamāgatakāle “sīho nāma sarīravaṇṇena vā ārohapariṇāhena vā jātibalavīriyehi vā mama kalabhāgampi na pāpuṇātī”ti tumhākaṃ aguṇameva kathesīti. Atha naṃ sīho “gaccha tvaṃ, na so evaṃ kathessatī”ti āha. Byagghampi upasaṅkamtivā eteneva upāyena kathesi. Taṃ sutvā byagghopi sīhaṃ upasaṅkamtivā “samma, tvaṃ kira idaṇcīdaṇca vadesī”ti pucchanto paṭhamam gāthamāha -

60. “Vaṇṇārohena jātiyā, balanikkamanena ca;
Subāhu na mayā seyyo, sudāṭha iti bhāsasi”ti.

Tattha balanikkamanena cāti kāyabalena ceva vīriyabalena ca. Subāhu na mayā seyyoti ayaṃ subāhu nāma byaggho etehi kāraṇehi mayā neva sadiso na uttaritaroti saccaṃ kira tvaṃ sobhanāhi dāṭhāhi samannāgata sudāṭha migarāja, evaṃ vadesīti.

Taṃ sutvā sudāṭho sesā catasso gāthā abhāsi -

61. “Vaṇṇārohena jātiyā, balanikkamanena ca;
Sudāṭho na mayā seyyo, subāhu iti bhāsasi.
62. “Evaṃ ce maṃ viharantaṃ, subāhu samma dubbhasi;
Na dānāhaṃ tayā saddhiṃ, saṃvāsamabhirocaye.
63. “Yo paresaṃ vacanāni, saddaheyya yathātathaṃ;
Khippaṃ bhijjetha mittasmiṃ, veraṇca pasave bahuṃ.
64. “Na so mitto yo sadā appamatto, bhedāsaṅkī randhamevānupassī;
Yasmiṇca setī urasīva putto, sa ve mitto yo abhejjo parehī”ti.

61-64. Tattha sammāti vayassa. Dubbhasīti yadi evaṃ tayā saddhiṃ samaggavāsaṃ vasantaṃ maṃ siṅgālassa kathaṃ gahetvā tvaṃ dubbhasi hanituṃ icchasi, ito dāni paṭṭhāya ahaṃ tayā saddhiṃ saṃvāsaṃ na abhirocaye. Yathātathanti tathato yathātathaṃ yathātacchaṃ avisaṃvādakena ariyena vuttavacanaṃ saddhātabbaṃ. Evaṃ yo yesaṃ kesañci paresaṃ vacanāni saddahethāti attho. Yo sadā appamattoti yo niccaṃ appamatto hutvā mittassa vissāsaṃ na deti, so mitto nāma na hotīti attho. Bhedāsaṅkīti “ajja bhijjissati, sve bhijjissatī”ti evaṃ mittassa bhedameva āsaṅkati. Randhamevānupassīti chiddaṃ vivarameva passanto. Urasīva puttoti yasmaṃ mitte mātu hadaye putto viya nirāsaṅko nibbhayo seti.

Iti imāhi catūhi gāthāhi sīhena mittaguṇe kathite byaggho “mayhaṃ doso”ti sīhaṃ khamāpesi. Te tattheva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Siṅgālo pana palāyitvā aññattha gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā siṅgālo vighāsādo ahosi, sīho sārīputto, byaggho moggallāno, taṃ kāraṇaṃ paccakkhato diṭṭhā tasmīṃ vane nivuttharukkhadevatā pana ahameva ahosi”nti.

Vaṇṇāroha jātaka vaṇṇanā paṭhamā.

362. Sīlavīmaṃsajātaka vaṇṇanā

Sīlaṃ seyyoti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ sīlavīmaṃsakabrāhmaṇaṃ ārabba kathesi. Taṃ kira rājā “esa sīlasampanno”ti aññehi brāhmaṇehi atirekaṃ katvā passati. So cintesi “kiṃ nu kho maṃ rājā ‘sīlasampanno’ti aññehi atirekaṃ katvā passati, udāhu ‘sutadharayutto’ti, vīmaṃsissāmi tāva sīlassa vā sutassa vā mahantabhāva”nti. So ekadivasaṃ heraṇṇīkaphalakato kahāpaṇaṃ gaṇhi. Heraṇṇīko garubhāvena na kiñci āha, dutiyavārepi na kiñci āha. Tatiyavāre pana taṃ “vilopakhādako”ti gāhāpetvā raṇṇo dassetvā “kiṃ iminā kata”nti vutte “kuṭumbaṃ vilumpatī”ti āha. “Saccaṃ kira, brāhmaṇā”ti? “Na, mahārāja, kuṭumbaṃ vilumpāmi, mayhaṃ pana ‘sīlaṃ nu kho mahantaṃ, sutāṃ nu kho’ti kukkuccaṃ ahosi, svāhaṃ ‘etesu kataraṃ nu kho mahanta’nti vīmaṃsanto tayo vāre kahāpaṇaṃ gaṇhiṃ, taṃ maṃ esa bandhāpetvā tumhākaṃ dasseti. Idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto, na me gharāvāsenattho, pabbajissāmaha”nti pabbajjaṃ anujānāpetvā gharadvāraṃ anoloketvāva jetavanaṃ gantvā satthāraṃ pabbajjaṃ yāci. Tassa satthā pabbajjañca upasampadañca dāpesi. So acirūpasampanno vipassanaṃ vipassitvā aggaphale patitṭhahi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, asukabrāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajito vipassitvā arahattaṃ patto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāni ayameva, pubbe paṇḍitāpi sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano patitṭhaṃ kariṃsuyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto takkasīlāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā bārāṇasiṃ āgantvā rājānaṃ passi. Rājā tassa purohitaṭṭhānaṃ adāsi. So pañca sīlāni rakkhati. Rājāpi naṃ “sīlavā”ti gaṇuṃ katvā passi. So cintesi “kiṃ nu kho rājā ‘sīlavā’ti maṃ gaṇuṃ katvā passati, udāhu ‘sutadharayutto’”ti. Sabbaṃ paccuppannavatthusadisameva. Idha pana so brāhmaṇo “idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto”ti vatvā imā pañca gāthā abhāsi -

65. “Sīlaṃ seyyo sutāṃ seyyo, iti me saṃsāyo ahu;

Sīlameva sutā seyyo, iti me natthi saṃsayo.

66. “Moghā jāti ca vaṇṇo ca, sīlameva kiruttamaṃ;
Sīlena anupetassa, sutenattho na vijjati.
67. “Khattiyo ca adhammaṭṭho, vesso cādhammanissito;
Te pariccajjubho loke, upapajjanti duggatiṃ.
68. “Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;
Idha dhammaṃ caritvāna, bhavanti tidive samā.
69. “Na vedā samparāyāya, na jāti nāpi bandhavā;
Sakañca sīlaṃ saṃsuddhaṃ, samparāyāya sukhāya cā”ti.

65-69. Tattha sīlameva sutā seyyoti sutapariyattito sataguṇena saḥassaguṇena sīlameva uttaritaranti. Evañca pana vatvā sīlaṃ nāmetamaṃ ekavidhaṃ saṃvaravasena, duvidhaṃ cārittavārittavasena, tividhaṃ kāyikavācasikamānasikavasena, catubbidhaṃ pātimokkhasaṃvaraindriyasamvaraājīvapārisuddhipaccayasannissitavasenāti mātikaṃ ṭhapetvā vitthārento sīlassa vaṇṇamaṃ abhāsi.

Moghāti aphaḷā tucchā. Jātīti khattiyakulādīsu nibbatti. Vaṇṇoti sarīravaṇṇo abhirūpabhāvo. Yā hi yasmā sīlaraḥitassa jātisampadā vā vaṇṇasampadā vā saggasukhaṃ dātuṃ na sakkoti, tasmā ubhayampi taṃ “mogha”nti āha. Sīlameva kirāti anussavavasena vadati, na pana sayamaṃ jānāti. Anupetassāti anupagatassa. Sutenattho na vijjatīti sīlaraḥitassa sutapariyattimattena idhaloke vā paraloke vā kāci vaḍḍhi nāma natthi.

Tato parā dve gāthā jātiyā moghabhāvadassanattamaṃ vuttā. Tattha te pariccajjubho loketi te dussīlā devalokañca manussalokañcāti ubhopi loke pariccajjivā duggatiṃ upapajjanti. Caṇḍālapukkusāti chavachaḍḍakacaṇḍālā ca pupphachaḍḍakapukkusā ca. Bhavanti tidive samāti ete sabbepi sīlānubhāvena devaloke nibbattā samā honti nibbisesā, devātveva saṅkhaṃ gacchanti.

Pañcamagāthā sabbesampi sutādīnaṃ moghabhāvadassanattamaṃ vuttā. Tassattho - mahārāja, ete vedādayo ṭhapetvā idhaloke yasamattadānaṃ samparāye dutiye vā tatiye vā bhava yasaṃ vā sukhaṃ vā dātuṃ nāma na sakkonti, parisuddhaṃ pana attano sīlameva taṃ dātuṃ sakkotīti.

Evaṃ mahāsatto sīlaguṇe thometvā rājānaṃ pabbajjaṃ anujānāpetvā taṃ divasameva himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnajjhāno brahmalokaparāyaṇo ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā sīlaṃ vīmaṃsitvā isipabbajjaṃ pabbajito ahameva ahoṣi”nti.

Sīlavīmaṃsajātakavaṇṇanā dutiyā.

363. Hirijātakavaṇṇanā

Hiriṃ tarantanti idaṃ satthā jetavane viharanto anāthapiṇḍikassa sahāyaṃ paccantavāsiseṭṭhiṃ ārabba kathesi. Dvepi vatthūni ekakanipāte navamavaggassa pariyoṣāṇajātake vitthāritāneva. Idha pana “paccantavāsiseṭṭhino manussā acchinnasabbasāpateyyā attano santakassa assāmino hutvā palātā”ti bārāṇasiseṭṭhissa ārocite bārāṇasiseṭṭhi “attano santikaṃ āgatānaṃ kattaḃbaṃ akarontā nāma paṭikārake na labhantiyevā”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

70. “Hiriṃ tarantaṃ vijigucchamānaṃ, tavāhamasmī iti bhāsamānaṃ;
Seyyāni kammāni anādiyantaṃ, neso mamanti iti naṃ vijaññā.
71. “Yañhi kayirā tañhi vade, yaṃ na kayirā na taṃ vade;
Akarontaṃ bhāsamānaṃ, parijānanti paṇḍitā.
72. “Na so mitto yo sadā appamatto, bhedāsaṅkī randhamevānupassī;
Yasmiṅca setī urasīva putto, sa ve mitto yo abhejjo parehi.
73. “Pāmojjakaraṇaṃ ṭhānaṃ, paṣaṃsāvahanaṃ sukhaṃ;
Phalāṇisaṃso bhāveti, vahanto porisaṃ dhuraṃ.
74. “Pavivekaraṣaṃ pitvā, rasaṃ upasamassa ca;
Niddaro hoti nippāpo, dhammapītiraṣaṃ piva”nti.

70-74. Tattha hiriṃ tarantanti lajjaṃ atikkantaṃ. Vijigucchamānanti mittabhāvena jigucchayamānaṃ. Tavāhamasmīti “tava ahaṃ mitto”ti kevalaṃ vacanamatteneva bhāsamānaṃ. Seyyāni kammāniti “dassāmi karissāmī”ti vacanassa anurūpāni uttamakammāni. Anādiyantanti akarontaṃ. Neso mamanti evarūpaṃ puggalaṃ “na eso mama mitto”ti vijaññā.

Pāmojjakaraṇaṃ ṭhānanti dānampi sīlampi bhāvanāpi paṇḍitehi kalyāṇamittehi saddhiṃ mittabhāvopi. Idha pana vuttappakāraṃ mittabhāvameva sandhāyevamāha. Paṇḍitena hi kalyāṇamittena saddhiṃ mittabhāvo pāmojjampi karoti, paṣaṃsampi vahati. Idhalokaparalokesu kāyikacetasikasukhahetuto “sukha”ntipi vuccati, tasmā etaṃ phalaṅca āṇisaṃsaṅca sampassamāno phalāṇisaṃso kulaputto purisehi vahitabbaṃ dānasīlabhāvanāmittabhāvasaṅkhātāṃ catubbidhampi porisaṃ dhuraṃ vahanto etaṃ mittabhāvasaṅkhātāṃ pāmojjakaraṇaṃ ṭhānaṃ paṣaṃsāvahanaṃ sukhaṃ bhāveti vaḍḍheti, na paṇḍitehi mittabhāvaṃ bhindatīti dīpeti.

Pavivekarasanti kāyacittaupadhivivekānaṃ rasaṃ te viveke nissāya uppannaṃ somanassarasaṃ. Upasamassa cāti kilesūpasamena laddhasomanassassa. Niddaro hoti nippāpoti sabbakilesadarathābhāvena niddaro, kilesābhāvena nippāpo hoti. Dhammapītirasanti dhammapītisaṅkhātāṃ rasaṃ, vimuttiṭṭhiṃ pivantoti attho.

Iti mahāsatto pāpamittasaṃsaggato ubbiggo pavivekarasena amatamahānibbānaṃ pāpetvā desanāya kūṭaṃ gaṇhi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā paccantavāsī idāni paccantavāsīyeva, tadā bārāṇasiseṭṭhi ahameva ahoṣī”nti.

Hirijātakavaṇṇanā tatiyā.

364. Khajjopanakajātakavaṇṇanā

75-79. Ko nu santamhi pajjoteti ayaṃ khajjopanakapañño mahāumaṅge vitthārato āvi bhavissati.

Khajjopanakajātakavaṇṇanā catutthā.

365. Ahituṇḍikajātakavaṇṇanā

Dhuttomhīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ mahallakabhikkhuṃ ārabha kathesi. Vatthu heṭṭhā sālūkajātake vitthāritaṃ. Idhāpi so mahallako ekaṃ gāmadārakaṃ pabbājetvā akkosati paharati. Dārako palāyitvā vibbhami. Dutiyampi naṃ pabbājetvā tathevākāsi. Dutiyampi vibbhamitvā puna yāciyamāno oloketumpi na icchi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, asuko nāma mahallako attano sāmaṇerena sahāpi vināpi vattituṃ na sakkoti, itaro tassa dosaṃ disvā puna oloketumpi na icchi, suhadayo kumārako”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa sāmaṇero suhadayova, sakiṃ dosaṃ disvā puna oloketumpi na icchi”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto dhañṇavāṇijakule nibbattitvā vayappatto dhañṇavikkayaena jīvikaṃ kappesi. Atheho ahituṇḍiko makkaṭaṃ gahetvā sikkhāpetvā ahiṃ kilāpento bārāṇasiyaṃ ussave ghuṭṭhe taṃ makkaṭaṃ dhañṇavāṇijakassa santike ṭhapetvā ahiṃ kilāpento satta divasāni vicari. Sopi vāṇijo makkaṭassa khādanīyaṃ bhojanīyaṃ adāsi. Ahituṇḍiko sattame divase ussavakīlanato āgantvā taṃ makkaṭaṃ velupesikāya tikkhattuṃ paharitvā taṃ ādāya uyyānaṃ gantvā bandhitvā niddaṃ okkami. Makkaṭo bandhanaṃ mocetvā ambarukkhaṃ āruya ambāni khādanto nisīdi. So pabuddho rukkhe makkaṭaṃ disvā “etaṃ mayā upalāpetvā gahetuṃ vaṭṭatī”ti tena saddhiṃ sallapanto paṭhamam gāthamāha -

80. “Dhuttomhi samma sumukha, jūte akkhaparājito;
Harehi ambapakkāni, vīriyaṃ te bhakkhayāmase”ti.

Tattha akkhaparājitoti akkhehi parājito. Harehīti pātehi. Ayameva vā pāṭho.

Taṃ sutvā makkaṭo sesagāthā abhāsi -

81. “Alikam vata maṃ samma, abhūtena pasaṃsasi;
Ko te suto vā diṭṭho vā, sumukho nāma makkaṭo.
82. “Ajjāpi me taṃ manasi, yaṃ maṃ tvaṃ ahituṇḍika;
Dhañṇāpaṇaṃ pavisitvā, matto chātaṃ hanāsi maṃ.
83. “Tāhaṃ saraṃ dukkhaseyyaṃ, api rajjampi kāraye;
Nevāhaṃ yācito dajjaṃ, tathā hi bhayatajjito.
84. “Yañca jaññā kule jātaṃ, gabbhe tittaṃ amacchariṃ;
Tena sakhiñca mittañca, dhīro sandhātumarahatī”ti.

81-84. Tattha alikaṃ vatāti musā vata. Abhūtenāti avijjamānena. Ko teti kva tayā. Sumukhoti sundaramukho. Ahituṇḍikāti taṃ ālapati. “Ahikoṇḍikā”tipi pāṭho. Chātanti jighacchābhībhūtaṃ dubbalaṃ kapaṇaṃ. Hanāsīti velupesikāya tikkhattuṃ paharasi. Tāhanti taṃ ahaṃ. Saranti saranto. Dukkhasēyyanti tasmīṃ āpaṇe dukkhasayanaṃ.

Api rajjampi kārāyeti sacepi bārāṇasirajjaṃ gahetvā mayhaṃ datvā maṃ rajjaṃ kārēyyāsi, evampi taṃ nevāhaṃ yācito dajjaṃ, taṃ ekampi ambapakkaṃ ahaṃ tayā yācito na dadeyyaṃ. Kiṃkāraṇā? Tathā hi bhayatajjitoti, tathā hi ahaṃ tayā bhayena tadjitoti attho.

Gabbhe tittanti subhojanarasena mātukucchiyaṃyeva alaṅkatapaṭiyatte sayanagabbhēyeva vā tittaṃ bhogāsāya akappaṇaṃ. Sakhiñca mittañcāti sakhibhāvañca mittabhāvañca tathārūpena kulajātena tittena akappaṇena amaccharinā saddhiṃ paṇḍito sandhātuṃ puna ghaṭetuṃ arahati, tayā pana kapaṇena ahituṇḍikena saddhiṃ ko mittabhāvaṃ puna ghaṭetunti attho. Evañca pana vatvā vānaro vanaṃ sahasā pāvisi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā ahituṇḍiko mahallako ahosi, makkaṭo sāmaṇero, dhaññavāṇiyo pana ahameva ahosi”nti.

Ahituṇḍikajātakavaṇṇanā pañcamā.

366. Gumbiyajātakavaṇṇanā

Madhuvaṇṇaṃ madhurasanti idaṃ satthā jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tañhi satthā “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito”ti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte “kiṃ disvā”ti vatvā “alaṅkatamātugāma”nti vutte “bhikkhu ime pañca kāmagaṇā nāma ekena gumbiyena yakkhena halāhalavisam pakkhipitvā magge ṭhapitamadhusadisā”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārēnte bodhisatto satthavāhakule nibbattitvā vayappatto bārāṇasito pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍaṃ ādāya vohāratthāya gacchanto mahāvattaniaṭavidvāraṃ patvā satthake sannipātāpetvā “ambho, imasmiṃ magge visappaṇapupphaphalādīni atthi, tumhe kiñci akhāditapubbaṃ khādanā maṃ apucchitvā mā khādittha, amanussāpi visaṃ pakkhipitvā bhattapuṭamadhukaphalāni magge ṭhapenti, tānipi maṃ anāpucchitvā mā khāditthā”ti ovādaṃ datvā maggaṃ paṭipajji. Atheke gumbiyo nāma yakkho aṭaviyā majjhaṭṭhāne magge paṇṇāni attharitvā halāhalavisasaṃyuttāni madhupiṇḍāni ṭhapetvā sayam maggasāmaṇe madhuṃ gaṇhanto viya rukkhe koṭṭento vicarati. Ajānantā “puññatthāya ṭhapitāni bhavissanti”ti khāditvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇanti. Amanussā āgantvā te khādanti. Bodhisattassa satthakamanussāpi tāni disvā ekacce lolajātikā adhivāsetuṃ asakkontā khādiṃsu, paṇḍitajātikā “pucchitvā khādissāmā”ti gahetvā aṭṭhaṃsu. Bodhisatto te disvā hatthagatāni chaḍḍāpesi, yehi paṭhamataraṃ khāditāni, te mariṃsu. Yehi aḍḍhakhāditāni, tesam vamanavirecanaṃ datvā vantakāle catumadhuraṃ adāsi. Iti te tassa ānubhāvena jīvitaṃ paṭilabhiṃsu. Bodhisatto sotthinā icchitaṭṭhānaṃ gantvā bhaṇḍaṃ vissajjetvā attano gehameva agamāsi. Tamatthaṃ kathento satthā imā abhisambuddhagāthā abhāsi -

85. “Madhuvaṇṇaṃ madhurasam, madhugandhaṃ visaṃ ahu;
Gumbiyo ghāsamesāno, araññe odahī visaṃ.
86. “Madhu iti maññamānā, ye taṃ visamakhādisuṃ;
Tesaṃ taṃ kaṭukaṃ āsi, maraṇaṃ tenupāgamuṃ.
87. “Ye ca kho paṭisaṅkhāya, visaṃ taṃ parivajjayuṃ;
Te āturesu sukhitā, ḍayhamānesu nibbutā.

88. “Evameva manussesu, visaṃ kāmā samohitā;
Āmisaṃ bandhanañcetam, maccuveso guhāsayo.
89. “Evameva ime kāme, āturā paricārike;
Ye sadā parivajjenti, saṅgaṃ loke upaccagu”nti.

85-89. Tattha gumbiyoti tasmim vanagumbe vicaraṇena evaṃladdhanāmo yakkho. Ghāsamesānoti “taṃ visaṃ khāditvā mate khādissāmī”ti evaṃ attano ghāsaṃ pariyesanto. Odahīti taṃ madhunā samānavañṇagandharasaṃ visaṃ nikkhipi. Kaṭukaṃ āsīti tikhiṇaṃ ahosi. Maraṇaṃ tenupāgamunti tena visena te sattā maraṇaṃ upagatā.

Āturesūti visavegena āsannamaraṇesu. Ḍayhamānesūti visatejeneva ḍayhamānesu. Visaṃ kāmā samohitāti yathā tasmim vattanimahāmagge visaṃ samohitaṃ nikkhittaṃ, evaṃ manussesupi ye ete rūpādayo pañca vatthukāmā tattha tattha samohitā nikkhittā, te “visa”nti veditabbā. Āmisaṃ bandhanañcetanti ete pañca kāmaguṇā nāma evaṃ imassa macchabhūtassa lokassa mārabālisikena pakkhittaṃ āmisañceva, bhavābhavato nikkhamituṃ appadānena anduādippabhedam nānappakāraṃ bandhanañca. Maccuveso guhāsayaoti sarīraguhāya vasanako maraṇamaccuveso.

Evameva ime kāmeti yathā vattanimahāmagge visaṃ nikkhittaṃ, evaṃ tattha tattha nikkhitte ime kāme. Āturāti ekantamaraṇadhammatāya āturā āsannamaraṇā paṇḍitamanussā. Paricāriketi kilesapāricārike kilesabandhake. Ye sadā parivajjentīti ye vuttappakārā paṇḍitapurisā niccaṃ evarūpe kāme vajjenti. Saṅgaṃ loketi loke saṅganatṭhena “saṅga”nti laddhanāmaṃ rāgādibhedam kilesajātaṃ. Upaccagunti atītā nāmāti veditabbā, atikkamantīti vā attho.

Satthā saccāni pakāsetvā jātaṃ samodhānesi, saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi. Tadā satthavāho ahameva ahosinti.

Gumbiyajātakavaṇṇanā chaṭṭhā.

367. Sāḷiyajātakavaṇṇanā

Yvāyaṃ sāḷiyachāpotīti idaṃ satthā veḷuvane viharanto “āvuso, devadatto tāsakārakopi bhavituṃ nāsakkhī”ti vacanaṃ ārabha kathesi. Tadā hi satthā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa mama tāsakārakopi bhavituṃ nāsakkhī”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārānasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto gāmake kuṭumbikakule nibbattitvā taruṇakāle paṃsukīlakehi dārakehi saddhiṃ gāmadvāre nigrodharukkhamūle kīlati. Tadā eko dubbalavejjo gāme kiñci alabhitvā nikkhamanto taṃ ṭhānaṃ patvā ekaṃ sappam viṭapabbhantarena sīsaṃ nīharitvā niddāyantaṃ disvā “mayā gāme kiñci na laddham, ime dārake vañcetvā sappena ḍaṃsāpetvā tikicchitvā kiñcideva gaṇhissāmī”ti cintetvā bodhisattaṃ āha “sace sāḷiyachāpaṃ passeyyāsi, gaṇheyyāsi”ti. “Āma, gaṇheyya”nti. “Passeso viṭapabbhantare sayito”ti. So tassa sappabhāvaṃ ajānanto rukkaṃ āruya taṃ gīvāyaṃ gahetvā “sappo”ti ñatvā nivattituṃ adento suggahitaṃ gahetvā vegena khipi. So gantvā vejassa gīvāyaṃ patito gīvaṃ paliveṭhetvā “kara karā”ti ḍaṃsitvā tattheva naṃ pātetvā palāyi. Manussā parivārayiṃsu.

Mahāsatto sampattaparisāya dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi -

90. “Yvāyaṃ sāḷiyachāpoti, kaṇhasappaṃ agāhayi;
Tena sappenayaṃ daṭṭho, hato pāpānusāsako.
91. “Ahantāramahantāraṃ, yo naro hantumicchati;
Evaṃ so nihato seti, yathāyaṃ puriso hato.
92. “Ahantāramaghātentaṃ, yo naro hantumicchati;
Evaṃ so nihato seti, yathāyaṃ puriso hato.
93. “Yathā paṃsumuṭṭhiṃ puriso, paṭivātaṃ paṭikkhiṇe;
Tameva so rajo hanti, tathāyaṃ puriso hato.
94. “Yo appaduṭṭhassa narassa dussati, suddhassa posassa anaṅgaṇassa;
Tameva bālaṃ pacceci pāpaṃ, sukhumo rajo paṭivātaṃva khitto”ti.

90-94. Tattha yvāyanti yo ayaṃ, ayameva vā pāṭho. Sappenayanti so ayaṃ tena sappena daṭṭho. Pāpānusāsakoti pāpakaṃ anusāsako.

Ahantāraṃti apaharantaṃ. Ahantāraṃti amārentaṃ. Setiṃti matasayanaṃ sayati.
Aghātentaṃti amārentaṃ. Suddhassati niraparādhassa. Posassati sattassa.
Anaṅgaṇassati idampi niraparādhabhāvaññaṃ sandhāya vuttaṃ. Pacceciṃti
kammaṃsarikkhakaṃ hutvā patietī.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā dubbalavejjo
devadatto ahoṣi, paṇḍitaḍḍāraṃ pana ahameva ahoṣi”nti.

Sāḷiyajātakavaṇṇanā sattamā.

368. Tacasārajātakavaṇṇanā

Amittahatthathagatāti idaṃ satthā jetavane viharanto paññāpāraṃ ārabha
kathesi. Tadā hi satthā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi tathāgato paññavā
upāyakusalovevā”ti vatvā atītaṃ āhāsi.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto gāmake kuṭumbikakule
nibbattitvāti sabbāṃ purimajātaniyāmeveva kathetabbaṃ. Idha pana vejje mate
gāmaṃvāsino manussā “manussamāraṃkā”ti te dāraṃ kudaṇḍakehi bandhitvā “rañña
dassessāmā”ti bārāṇasiyaṃ nayiṃsu. Bodhisatto antarāmaggeveva sesadāraṃkānaṃ
ovādaṃ adāsi “tumhe mā bhāyatha, rājānaṃ disvāpi abhītā tuṭṭhindriyā
bhavēyyātha, rājā amhehi saddhiṃ paṭhamataraṃ kathessati, tato paṭṭhāya ahaṃ
jānissāmī”ti. Te “sādhū”ti sampācchitvā tathā karīṃsu. Rājā te abhīte tuṭṭhindriye
disvā “ime ‘manussamāraṃkā’ti kudaṇḍakabaddhā ānītā, evarūpaṃ dukkhaṃ pattāpi
na bhāyanti, tuṭṭhindriyāveva, kiṃ nu kho etesaṃ asocanākāraṇaṃ, pucchissāmi
ne”ti pucchanto paṭhamaṃ gāthamāha -

95. “Amittahatthathagatā, tacasārasamappitā;
Pasannamukhavaṇṇāttha, kasmā tumhe na socathā”ti.

Tattha amittahatthathagatāti kudaṇḍakehi gīvāyaṃ bandhitvā ānentānaṃ
amittānaṃ hatthagatā. Tacasārasamappitāti veḷudāṇḍakehi baddhattā evamāha.
Kasmāti “evarūpaṃ byasanaṃ pattāpi tumhe kiṃkāraṇā na socathā”ti pucchati.

Taṃ sutvā bodhisatto sesagāthā abhāsi -

96. “Na socanāya paridevanāya, atthova labbho api appakopi;
Socantamenam dukhitam viditvā, paccatthikā attamanā bhavanti.
97. “Yato ca kho paṇḍito āpadāsu, na vedhatī atthavinicchayaññū;
Paccatthikāssa dukhitā bhavanti, disvā mukham avikāram purāṇam.
98. “Jappena mantena subhāsitenā, anuppadānena paveniyā vā;
Yathā yathā yattha labhetha attham, tathā tathā tattha parakkameyya.
99. “Yato ca jāneyya alabbhaneyyo, mayāva aññena vā esa attho;
Asocamāno adhivāsareyya, kammaṃ daḷham kinti karomi dānī”ti.

96-99. Tattha atthoti vuḍḍhi. Paccatthikā attamanāti etaṃ purisaṃ socantaṃ dukkhitam viditvā paccāmittā tuṭṭhacittā honti. Tesaṃ tussanakāraṇam nāma paṇḍitena kātuṃ na vaṭṭatīti dīpeti. Yatoti yadā. Na vedhatīti cittutrāsabhayena na kampati. Atthavinicchayaññūti tassa tassa atthassa vinicchayakusalo.

Jappenāti mantaparijappanena. Mantenāti paṇḍitehi saddhiṃ mantaggahaṇena. Subhāsitenāti piyavacanena. Anuppadānenāti lañjadānena. Paveniyāti kulavaṃsena. Idaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, paṇḍitena nāma āpadāsu uppannāsu na socitabbam na kilamitabbam, imesu pana pañcasu kāraṇesu aññataravasena paccāmittā jinitabbā. Sace hi sakkoti, mantam pariappitvā mukhabandhanam katvāpi te jinitabbā, tathā asakkontena paṇḍitehi saddhiṃ mantetvā ekaṃ upāyam sallakkhetvā jinitabbā, piyavacanam vattum sakkontena piyam vatvāpi te jinitabbā, tathā asakkontena vinicchayāmaccānam lañjam datvāpi jinitabbā, tathā asakkontena kulavaṃsam kathetvā “mayam asukapaveniyā āgatā, tumhākañca amhākañca ekova pubbapuriso”ti evaṃ vijjamānaññātikotiṃ ghaṭetvāpi jinitabbā evāti. Yathā yathāti etesu pañcasu kāraṇesu yena yena kāraṇena yattha yattha attano vuḍḍhiṃ labheyya. Tathā tathāti tena tena kāraṇena tattha tattha parakkameyya, parakkammaṃ katvā paccatthike jineyyāti adhippāyo.

Yato ca jāneyyāti yadā pana jāneyya, mayā vā aññena vā esa attho alabbhaneyyo nānappakārena vāyamitvāpi na sakkā laddhum, tadā paṇḍito puriso asocamāno akilamamāno “mayā pubbe katakammaṃ daḷham thiram na sakkā paṭibāhitum, idāni kiṃ sakkā kātu”nti adhivāsareyyāti.

Rājā bodhisattassa dhammakatham sutvā kammaṃ sodhetvā niddosabhāvaṃ ñatvā kudaṇḍake harāpetvā mahāsattassa mahantaṃ yasaṃ datvā attano atthadhammaanūsāsaṃ amaccaratanaṃ akāsi, sesadārakānampi yasaṃ datvā tṭhānantarāni adāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi “tadā bārāṇasirājā ānando ahosi, dārakā therānutharā, paṇḍitadārako pana ahameva ahosi”nti.

Tacasārajātakavaṇṇanā aṭṭhamā.

369. Mittavindakajātakavaṇṇanā

Kyāham devānamakaranti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhum ārabha kathesi. Vatthu mahāmittavindakajātaka āvi bhavissati. Ayaṃ pana

mittavindako samudde khitto atriccho hutvā purato gantvā nerayikasattānaṃ
paccanaṭṭhānaṃ ussadanirayaṃ disvā “ekaṃ nagara”nti saññāya pavisitvā
khuracakkaṃ assādesi. Tadā bodhisatto devaputto hutvā ussadanirayacārikaṃ carati.
So taṃ disvā pucchanto paṭhamāṃ gāthamāha -

100. “Kyāhaṃ devānamakaraṃ, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;
Yaṃ me sirasmiṃ ohacca, cakkaṃ bhamati matthake”ti.

Tattha kyāhaṃ devānamakaranti sāmi devaputta, kiṃ nāma ahaṃ devānaṃ akariṃ,
kiṃ maṃ devā pothentīti. Kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayāti dukkhamahantatāya
vedanāppatto attanā kataṃ pāpaṃ asallakkhento evamāha. Yaṃ meti yena pāpena
mama sirasmiṃ ohacca ohanitvā idaṃ khuracakkaṃ mama matthake bhamati, taṃ
kiṃ nāmāti?

Taṃ sutvā bodhisatto dutiyaṃ gāthamāha -

101. “Atikkamma ramaṇakaṃ, sadāmattañca dūbhakaṃ;
Brahmattarañca pāsādaṃ, kenatthena idhāgato”ti.

Tattha ramaṇakanti phalikapāsādaṃ. Sadāmattanti rajatapāsādaṃ. Dūbhakanti
maṇipāsādaṃ. Brahmattarañca pāsādanti suvaṇṇapāsādañca. Kenatthenāti tvam
etesu ramaṇakādīsu catasso aṭṭha soḷasa dvattiṃsāti etā devadhītarō pahāya te
pāsāde atikkamitvā kena kāraṇena idha āgatoti.

Tato mittavindako tatiyaṃ gāthamāha -

102. “Ito bahutarā bhogā, atra maññe bhavissare;
Iti etāya saññāya, passa maṃ byasanaṃ gata”nti.

Tattha ito bahutarāti imesu catūsu pāsādesu bhogehi atirekatarā bhavissanti.

Tato bodhisatto sesagāthā abhāsi -

103. “Catubbhi aṭṭhajjhagamā, aṭṭhāhipi ca soḷasa;
Soḷasāhi ca bāttiṃsa, atricchaṃ cakkamāsado;
Icchāhatassa posassa, cakkaṃ bhamati matthake.

104. “Uparivisālā duppūrā, icchā visaṭṭagāminī;
Ye ca taṃ anugijjhanti, te honti cakkadhārino”ti.

103-104. Tattha uparivisālāti mittavindaka taṇhā nāmesā āseviyamānā uparivisālā
hoti patthaṭā, mahāsamuddo viya duppūrā, rūpādīsu ārammaṇesu taṃ taṃ
ārammaṇaṃ icchamānāya icchāya patthaṭāya visaṭṭagāminī, tasmā ye purisā taṃ
evarūpaṃ taṇhaṃ anugijjhanti, punappunaṃ giddhā hutvā gaṇhanti. Te honti
cakkadhārinoti te etaṃ khuracakkaṃ dhārentīti vadati.

Mittavindakaṃ pana kathentameva nipisamānaṃ taṃ khuracakkaṃ bhassi, tena so
puna kathetuṃ nāsakkhi. Devaputto attano devaṭṭhānameva gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā mittavindako
dubbacabhikkhu ahoṣi, devaputto pana ahameva ahoṣi”nti.

Mittavindakajātakavaṇṇanā navamā.

370. Palāsajātakavaṇṇanā

Haṃso palāsamavacāti idaṃ satthā jetavane viharanto kilesaniggahaṃ ārabha kathesi. Vatthu paññāsajātake āvi bhavissati. Idha pana satthā bhikkhū āmantetvā “bhikkhave, kilesa nāma āsaṅkitabbova, appamattako samānopi nigrodhagaccho viya vināsaṃ pāpeti, porāṇakapaṇḍitāpi āsaṅkitabbaṃ āsaṅkiṃsuyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto suvaṇṇahaṃsayoniyam nibbattitvā vayappatto cittakūṭapabbate suvaṇṇaguhāyaṃ vasanto himavantapadese jātassare sayamjātasāliṃ khāditvā āgacchati. Tassa gamanāgamanamagge mahāpalāsarukkho ahoṣi. So gacchantopi tattha vissamitvā gacchati, āgacchantopi tattha vissamitvā āgacchati. Athassa tasmīṃ rukkhe nibbattadevatāya saddhiṃ vissāso ahoṣi. Aparabhāge ekā sakuṇikā ekasmīṃ nigrodharukkhe nigrodhapakkaṃ khāditvā āgantvā tasmīṃ palāsarukkhe nisīditvā viṭapantare vaccaṃ pātesi. Tattha nigrodhagaccho jāto, so caturaṅgulamattakāle rattaṅkurapalāsatāya sobhati. Haṃsarājā taṃ disvā rukkhadevataṃ āmantetvā “samma palāsa, nigrodho nāma yamhi rukkhe jāyati, vaḍḍhanto taṃ nāseti, imassa vaḍḍhituṃ mā deti, vimānaṃ te nāsessati, paṭikacceva naṃ uddharitvā chaḍḍehi, āsaṅkitabbayuttakaṃ nāma āsaṅkituṃ vaṭṭati”ti palāsadevatāya saddhiṃ mantento paṭhamam gāthamāha -

105. “Haṃso palāsamavaca, nigrodho samma jāyati;
Aṅkasmīṃ te nisinnova, so te mammāni checchatī”ti.

Paṭhamapādo panettha abhisambuddhena hutvā satthārā vutto. Palāsanti palāsadevataṃ. Sammāti vayassa. Aṅkasminti viṭabhiyaṃ. So te mammāni checchatīti so te aṅke saṃvaḍḍho sapatto viya jīvitaṃ chindissatīti attho. Jīvitasāṅkhārā hi idha “mammānī”ti vuttā.

Taṃ sutvā tassa vacanaṃ agaṇhantī palāsadevatā dutiyaṃ gāthamāha -

106. “Vaḍḍhatāmeva nigrodho, patiṭṭhassa bhavāmahaṃ;
Yathā pitā ca mātā ca, evaṃ me so bhavissatī”ti.

Tassattho - samma, na tvaṃ jānāsi vaḍḍhatameva esa, ahamassa yathā bālakāle puttānaṃ mātāpitāro patiṭṭhā honti, tathā bhavissāmi, yathā pana saṃvaḍḍhā puttā pacchā mahallakakāle mātāpitūnaṃ patiṭṭhā honti, mayhampi pacchā mahallakakāle evameva so patiṭṭho bhavissatīti.

Tato haṃso tatiyaṃ gāthamāha -

107. “Yaṃ tvaṃ aṅkasmīṃ vaḍḍhesi, khīrarukkhaṃ bhayānakaṃ;
Āmanta kho taṃ gacchāma, vuḍḍhi massa na ruccatī”ti.

Tattha yaṃ tvanti yasmā tvaṃ etaṅca bhayadāyakattena bhayānakaṃ khīrarukkhaṃ sapattaṃ viya aṅke vaḍḍhesi. Āmanta kho tanti tasmā mayaṃ taṃ āmantetvā jānāpetvā gacchāma. Vuḍḍhi massāti assa vuḍḍhi mayhaṃ na ruccatīti.

Evaṅca pana vatvā haṃsarājā pakkhe pasāretvā cittakūṭapabbatameva gato. Tato paṭṭhāya puna nāgacchi. Aparabhāge nigrodho vaḍḍhiṃ, tasmīṃ ekā rukkhadevatāpi nibbatti. So vaḍḍhanto palāsaṃ bhañji, sākāhi saddhiṃyeva devatāya vimānaṃ

pati. Sā tasmim kāle haṃsarañño vacanaṃ sallakkhetvā “idaṃ anāgatabhayaṃ disvā haṃsarājā kathesi, ahaṃ panassa vacanaṃ nākāsi”nti paridevamānā catutthaṃ gāthamāha -

108. “Idāni kho maṃ bhāyeti, mahānerunidassanaṃ;
Haṃsassa anabhiññāya, mahā me bhayaṃāgata”nti.

Tattha idāni kho maṃ bhāyetīti ayaṃ nigrodho taruṇakāle tosetvā idāni maṃ bhāyāpeti santāseti. Mahānerunidassananti sinerupabbatasadisamaṃ mahantaṃ haṃsarājassa vacanaṃ sutvā ajānitvā taruṇakāleyeva etassa anuddhaṭṭā. Mahā me bhayaṃāgatanti idāni mayhaṃ mahantaṃ bhayaṃ āgatanti paridevi.

Nigrodhopi vaḍḍhanto sabbaṃ palāsaṃ bhañjitvā khāṇukamattameva akāsi.
Devatāya vimānaṃ sabbaṃ antaradhāyi.

109. “Na tassa vuḍḍhi kusalappasatthā, yo vaḍḍhamāno ghasate patiṭṭhaṃ;
Tassūparodhaṃ parisaṅkamāno, patārayī mūlavadhāya dhīro”ti. -

Pañcamā abhisambuddhagāthā.

Tattha kusalappasatthāti kusalehi pasatthā. Ghasateti khādāti, vināsetīti attho.
Patārayīti patarati vāyamati. Idaṃ vuttaṃ hoti - bhikkhave, yo vaḍḍhamāno attano patiṭṭhaṃ nāseti, tassa vuḍḍhi paṇḍitehi na pasatthā, tassa pana abbhantarassa vā bāhirassa vā parissayassa “ito me uparodho bhavissatī”ti evaṃ uparodhaṃ vināsaṃ parisaṅkamāno vīro ñāṇasampanno mūlavadhāya parakkamatīti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi,
saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṃ pāpuṇṇsu. Tadā suvaṇṇahaṃso
ahameva ahosinti.

Palāsajātakavaṇṇanā dasamā.

Vaṇṇārohavaggo dutiyo.

3. Aḍḍhavaggo

371. Dīghītikosajātakavaṇṇanā

Evambhūtaṃ te rājāti idaṃ satthā jetavane viharanto kosambake bhaṇḍanakāraṃ
ārabbha kathesi. Tesañhi jetavanaṃ āgantvā khamāpanakāle satthā te āmantetvā
“bhikkhave, tumhe mayhaṃ orasā mukhato jātā puttā nāma, puttehi ca pitarā
dinnaṃ ovādaṃ bhindituṃ na vaṭṭati, tumhe pana mama ovādaṃ na karittha,
porāṇakapaṇḍitā attano mātāpitāro ghātetvā rajjaṃ gahetvā ṭhitacorepi arañhe
hatthapathaṃ āgate mātāpitūhi dinnaṃ ovādaṃ na bhindissāmāti na mārayiṃsū”ti
vatvā atītaṃ āhari.

Imasmim pana jātake dvepi vatthūni. Saṅghabhedakakkhandhake vitthārato āvi
bhavissanti. So pana dīghāvukumāro arañhe attano anke nipannaṃ bārāṇasirājānaṃ
cūlāya gahetvā “idāni mayhaṃ mātāpitughātaṃ coraṃ khaṇḍākhaṇḍaṃ katvā
chindissāmī”ti asim ukkhipanto tasmim khaṇe mātāpitūhi dinnaṃ ovādaṃ saritvā
“jīvitaṃ cajantopi tesam ovādaṃ na bhindissāmi, kevalaṃ imaṃ tajjessāmī”ti
cintetvā paṭhamam gāthamāha -

110. “Evaṃbhūtaṣṣa te rāja, āgataṣṣa vasa mama;
Atthi nu koci pariyāyo, yo taṃ dukkhā pamocaye”ti.

Tattha vasa mamāti mama vasaṃ āgataṣṣa. Pariyāyoti kāraṇaṃ.

Tato rājā dutiyaṃ gāthamāha -

111. “Evaṃbhūtaṣṣa me tāta, āgataṣṣa vasa tava;
Natthi no koci pariyāyo, yo maṃ dukkhā pamocaye”ti.

Tattha noti nipātamattaṃ, natthi koci pariyāyo, yo maṃ etasmā dukkhā pamocayeti attho.

Tato bodhisatto avasesagāthā abhāsi -

112. “Nāññaṃ sucariṭaṃ rāja, nāññaṃ rāja subhāsitaṃ;
Tāyate maraṇakāle, evamevitaṃ dhaṇaṃ.

113. “Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ upanayhanti, veraṃ tesaṃ na sammati.

114. “Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ nupanayhanti, veraṃ tesūpasammati.

115. “Na hi verena verāni, sammantīdha kudācanaṃ;
Averena ca sammanti, esa dhammo sanantano”nti.

112-115. Tattha nāññaṃ sucaritaṃ nāññaṃ sucaritā, ayameva vā pāṭho, ṭhapetvā sucariṭaṃ aññaṃ na passāmīti attho. Idha “sucarita”ntipi “subhāsita”ntipi mātāpitūhi dinnaṃ ovādaṃyeva sandhāyāha. Evamevāti niratthakameva. Idaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, aññatra ovādānusiṭṭhisaṅkhātā sucariṭasubhāsitaṃ maraṇakāle tāyituṃ rakkhituṃ samattho nāma añño natthi, yaṃ etaṃ itaraṃ dhaṇaṃ, taṃ evameva niratthakameva hoti, tvañhi idāni mayhaṃ koṭisatasahassamattampi dhaṇaṃ dadanto jīvitaṃ na labheyyāsi, tasmā veditabbameṭaṃ “dhanato sucariṭasubhāsitaṃeva uttaritara”nti.

Sesagāthāsupi ayaṃ saṅkhepattho - mahārāja, ye purisā “ayaṃ maṃ akkosi, ayaṃ maṃ pahari, ayaṃ maṃ ajini, ayaṃ mama santakaṃ ahāsi”ti evaṃ veraṃ upanayhanti bandhitvā viya hadaye ṭhapenti, tesaṃ veraṃ na upasammati. Ye ca panetaṃ na upanayhanti hadaye na ṭhapenti, tesaṃ vūpasammati. Verāni hi na kadāci verena sammanti, avereneva pana sammanti. Esa dhammo sanantanoti eso porāṇako dhammo cirakālappavatto sabhāvoti.

Evañca pana vatvā bodhisatto “ahaṃ, mahārāja, tayi na dubbhāmi, tvaṃ pana maṃ mārehī”ti tassa hatthe asinṃ ṭhapesi. Rājāpi “nāhaṃ tayi dubbhāmī”ti sapathaṃ katvā tena saddhiṃ nagaraṃ gantvā taṃ amaccānaṃ dassetvā “ayaṃ, bhaṇe, kosalarañño putto dīghāvukumāro nāma, iminā mayhaṃ jīvitaṃ dinnaṃ, na labbhā imaṃ kiñci kātu”nti vatvā attano dhītaraṃ datvā pitu santake rajje patiṭṭhāpesi. Tato paṭṭhāya ubhopi samaggā sammodamānā rajjaṃ kāresuṃ.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, dīghāvukumāro pana ahameva ahoṣi”nti.

372. Migapotakajātakavaṇṇanā

Agārā paccupetassāti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ mahallakaṃ ārabha kathesi. So kirekaṃ dāraṃ pabbājesi. Sāmaṇero taṃ sakkaccaṃ upaṭṭhahitvā aparabhāge aphāsukena kālamakāsi. Tassa kālakiriyāya mahallako sokābhībhūto mahantena saddena paridevanto vicari. Bhikkhū saññāpetuṃ asakkontā dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, asuko nāma mahallako sāmaṇerassa kālakiriyāya paridevanto vicarati, maraṇassatibhāvanāya paribāhiro eso bhavissatī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa etasmiṃ mate paridevanto vicarī”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto sakkattaṃ kāresi. Tadā eko kāsiraṭṭhavāsī brāhmaṇo himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā phalāphalehi yāpesi. So ekadivasam araṇṇe ekaṃ matamātikaṃ migapotakaṃ disvā assamaṃ ānetvā gocaraṃ datvā posesi. Migapotako vaḍḍhanto abhirūpo ahosi sobhaggappatto. Tāpaso taṃ attano puttakaṃ katvā pariharati. Ekadivasam migapotako bahuṃ tiṇaṃ khāditvā ajīrakena kālamakāsi. Tāpaso “putto me mato”ti paridevanto vicarati. Tadā sakko devarājā lokaṃ pariggaṇhanto taṃ tāpasaṃ disvā “saṃvejessāmi na”nti āgantvā ākāse ṭhito paṭhamam gāthamāha -

116. “Agārā paccupetassa, anagārassa te sato;
Samaṇassa na taṃ sādhu, yaṃ petamanusocasī”ti.

Taṃ sutvā tāpaso dutiyaṃ gāthamāha -

117. “Saṃvāseṇa have sakka, manussassa migassa vā;
Hadaye jāyate pemaṃ, na taṃ sakkā asocitu”nti.

Tattha na taṃ sakkāti taṃ manussaṃ vā tiracchānaṃ vā na sakkā asocituṃ, socāmiyevāhanti.

Tato sakko dve gāthā abhāsi -

118. “Matam marissaṃ rodanti, ye rudanti lapanti ca;
Tasmā tvaṃ isi mā rodi, roditaṃ moghamāhu santo.

119. “Roditena have brahme, mato peto samuṭṭhahe;
Sabbe saṅgamma rodāma, aññamaññassa ñātake”ti.

118-119. Tattha marissanti yo idāni marissati, taṃ. Lapanti cāti vilapanti ca. Idaṃ vuttaṃ hoti - ye loke matañca marissantañca rodanti, te rudanti ceva vilapanti ca, tesam assupacchijjanadivaso nāma natthi. Kiṃkāraṇā? Sadāpi matānañca marissantānañca atthitāya. Tasmā tvaṃ isi mā rodi. Kiṃkāraṇā? Roditaṃ moghamāhu santoti, buddhādayo pana paṇḍitā roditaṃ “mogha”nti vadanti. Mato petoti yo esa mato petoti vuccati, yadi so roditena samuṭṭhaheyya, evaṃ sante kiṃ nikkammā acchāma, sabbeva samāgamma aññamaññassa ñātake rodāma. Yasmā pana te roditaṃkāraṇā na utṭhahanti, tasmā roditassa moghabhāvaṃ sādheti.

Evam sakkassa kathentassa tāpaso “niratthakaṃ rodita”nti sallakkhetvā sakkassa thutiṃ karonto tisso gāthā abhāsi -

120. “Ādittaṃ vata maṃ santaṃ, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcaṃ, sabbaṃ nibbāpaye daram.

121. “Abbahi vata me sallaṃ, yamāsi hadayassitaṃ;
Yo me sokaparetassa, puttasoṃ apānudi.

122. “Sohaṃ abbūlhasallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna vāsavā”ti.

120-122. Tattha yamāsīti yaṃ me āsi. Hadayassitanti hadaye nissitaṃ. Apānuditī nīhari. Sakko tāpasassa ovādaṃ datvā sakaṭṭhānameva gato.

Satthā idhaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā tāpaso mahallako ahosi, migo sāmaṇero, sakko pana ahameva ahosi”nti.

Migapotakajātakavaṇṇanā dutiyā.

373. Mūsikajātakavaṇṇanā

Kuhiṃ gatā kattha gatāti idaṃ satthā veḷuvane viharanto ajātasattaṃ ārabba kathesi. Vatthu heṭṭhā thusajātake vitthāritameva. Idhāpi satthā tattheva rājānaṃ sakiṃ puttena saddhiṃ kīlāmānaṃ sakiṃ dhammaṃ suṇantaṃ disvā “taṃ nissāya rañño bhayaṃ uppajjissatī”ti ñatvā “mahārāja, porāṇakarājāno āsaṅkitabbaṃ āsaṅkitvā attano puttaṃ ‘amhākaṃ dhūmakāle rajjaṃ kāretū’ti ekamante akaṃsū”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto takkasilāyaṃ brāhmaṇakule nibbattitvā disāpāmokkhācariyo ahosi. Tassa santike bārāṇasirañño putto yavakumāro nāma sabbasippāni uggaṇhitvā anuyogaṃ datvā gantukāmo taṃ āpucchī. Ācariyo “puttaṃ nissāya tassa antarāyo bhavissatī”ti aṅgavijjāvasena ñatvā “etamassa harissāmī”ti ekaṃ upamaṃ upadhāretuṃ ārabhi. Tadā panassa eko asso ahosi, tassa pāde vaṇo uṭṭhahi, taṃ vaṇānurakkhaṇatthaṃ geheyeva kariṃsu. Tassāvidūre eko udapāno atthi. Athekā mūsikā gehā nikkhamitvā assassa pāde vaṇaṃ khādāti, asso vāretuṃ na sakkoti. So ekadivasaṃ vedanaṃ adhivāsetuṃ asakkonto mūsikaṃ khādituṃ āgataṃ pādena paharitvā māretvā udapāne pātesi. Assagopakā mūsikaṃ apassantā “aññesu divasesu mūsikā āgantvā vaṇaṃ khādāti, idāni na paññāyati, kahaṃ nu kho gatā”ti vadiṃsu.

Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ paccakkhaṃ katvā “aññe ajānantā ‘kahaṃ mūsikā gatā’ti vadanti, mūsikāya pana māretvā udapāne khittabhāvaṃ ahameva jānāmī”ti idameva kāraṇaṃ upamaṃ katvā paṭhamāṃ gāthaṃ bandhitvā rājakumārassa adāsi. So aparaṃ upamaṃ upadhārento tameva assaṃ paruḷhavaṇaṃ nikkhamitvā ekaṃ yavavatthuṃ gantvā “yavaṃ khādissāmī”ti vaticchiddena mukhaṃ pavesentaṃ disvā tameva kāraṇaṃ upamaṃ katvā dutiyaṃ gāthaṃ bandhitvā tassa adāsi. Tatiyagāthaṃ pana attano paññābaleneva bandhitvā tampi tassa datvā “tāta, tvaṃ rajje patiṭṭhāya sāyaṃ nhānapokkharāṇiṃ gacchanto yāva dhurasopānā paṭhamāṃ

gāthaṃ sajjhāyanto gaccheyyāsi, tava nivasanapāsādaṃ pavisanto yāva
sopānapādamūlā dutiyaṃ gāthaṃ sajjhāyanto gaccheyyāsi, tato yāva
sopānamatthakā tatiyaṃ gāthaṃ sajjhāyanto gaccheyyāsi”ti vatvā pesesi.

So kumāro gantvā uparājā hutvā pitu accayena rajjaṃ kāresi, tasseko putto jāyi. So
soḷasavassakāle rajjalobhena “pitaraṃ māressāmī”ti cintetvā upaṭṭhāke āha
“mayhaṃ pitā taruṇo, ahaṃ etassa dhūmakālaṃ olokento mahallako bhavissāmi
jarājīṇṇo, tādise kāle laddhenapi rajjena ko attho”ti. Te āhaṃsu “deva, na sakkā
paccantaṃ gantvā corattaṃ kātum, tava pitaraṃ kenaci upāyena māretvā rajjaṃ
gaṇhā”ti. So “sādhū”ti antonivesane rañño sāyaṃ nhānapokkharāṇīsamīpaṃ gantvā
“ettha naṃ māressāmī”ti khaggaṃ gahetvā aṭṭhāsi. Rājā sāyaṃ mūsikaṃ nāma
dāsiṃ “gantvā pokkharāṇīpiṭṭhiṃ sodhetvā ehi, nhāyissāmī”ti pesesi. Sā gantvā
pokkharāṇīpiṭṭhiṃ sodhentī kumāraṃ passi. Kumāro attano kammaṃ
pākaṭabhāvabhayaṃ taṃ dvidhā chinditvā pokkharāṇiyaṃ pātesi. Rājā nhāyitum
agamāsi. Sesajano “ajjāpi mūsikā dāsī na punāgacchati, kuhiṃ gatā kattha gatā”ti
āha. Rājā -

123. “Kuhiṃ gatā kattha gatā, iti lālappatī jano;
Ahameveko jānāmi, udapāne mūsikā hatā”ti. -

Paṭhamam gāthaṃ bhaṇanto pokkharāṇītīraṃ agamāsi.

Tattha kuhiṃ gatā kattha gatāti aññamaññavevacanāni. Iti lālappatīti evaṃ
vippalapati. Iti ayaṃ gāthā “ajānanto jano mūsikā dāsī kuhiṃ gatāti vippalapati,
rājakumārena dvidhā chinditvā mūsikāya pokkharāṇiyaṃ pātītabhāvaṃ ahameva eko
jānāmī”ti rañño ajānantasseva imamatthaṃ dīpeti.

Kumāro “mayā katakammaṃ mayhaṃ pitarā ñāta”nti bhīto palāyitvā tamatthaṃ
upaṭṭhākānaṃ ārocesi. Te sattaṭṭhādivasaccayena puna taṃ āhaṃsu “deva, sace rājā
jāneyya, na tuṇhī bhaveyya, takkagāhena pana tena taṃ vuttaṃ bhavissati, mārehi
na”nti. So punekadivasam khaggahattho sopānapādamūle ṭhatvā rañño
āgamanakāle ito cito ca paharaṇokāsaṃ olokesi. Rājā -

124. “Yañcetaṃ iti cīti ca, gadrabhova nivattasi;
Udapāne mūsikaṃ hantvā, yavaṃ bhakkhetumicchasī”ti. -

Dutiyaṃ gāthaṃ sajjhāyanto agamāsi. Ayampi gāthā “yasmā tvaṃ iti cīti ca ito cito
ca paharaṇokāsaṃ olokento gadrabhova nivattasi, tasmā taṃ jānāmi ‘purimadivase
pokkharāṇiyaṃ mūsikaṃ dāsiṃ hantvā ajja maṃ yavarājānaṃ bhakkhetum māretum
icchasī”ti rañño ajānantasseva imamatthaṃ dīpeti.

Kumāro “diṭṭhomhi pitarā”ti utrasto palāyi. So puna aḍḍhamāsamattaṃ atikkamitvā
“rājānaṃ dabbīyā paharitvā māressāmī”ti ekaṃ dīghadaṇḍakaṃ dabbipaharaṇaṃ
gahetvā olumbitvā aṭṭhāsi. Rājā -

125. “Daharo cāsi dummedha, paṭhamupattiko susu;
Dīghañcetaṃ samāsajja, na te dassāmi jīvita”nti. -

Tatiyaṃ gāthaṃ sajjhāyanto sopānapādamatthakaṃ abhiruhi.

Tattha paṭhamupattikoti paṭhamavayena uppattito upeto, paṭhamavaye t̥hitoti attho. Susūti taruṇo. Dīghanti dīghadaṇḍakaṃ dabbipaharaṇaṃ. Samāsajjāti gahetvā, olumbitvā t̥hitosīti attho. Ayampi gāthā “dummedha, attano vayaṃ paribhuñjitum na labhissasi, na te dāni nillajjassa jīvitaṃ dassāmi, māretvā khaṇḍākhandaṃ chinditvā sūleyeva āvuṇāpessāmī”ti rañño ajānantasseva kumāraṃ santajjayamānā imamatthaṃ dīpeti.

So taṃ divasaṃ palāyitum asakkonto “jīvitaṃ me dehi, devā”ti rañño pādamūle nipajji. Rājā taṃ tajjetvā saṅkhalikāhi bandhāpetvā bandhanāgāre kāretvā setacchattassa heṭṭhā alaṅkatarājāsane nisīditvā “amhākaṃ ācariyo disāpāmokkho brāhmaṇo imaṃ mayhaṃ antarāyaṃ disvā imā tisso gāthā abhāsī”ti haṭṭhatuṭṭho udānaṃ udānento sesagāthā abhāsī -

126. “Nāntalikkhabhavanena, nāṅgaputtapinenā vā;
Puttena hi patthayito, silokehi pamocito.

127. “Sabbam sutamadhīyetha, hīnamukkaṭṭhamajjhimaṃ;
Sabbassa atthaṃ jāneyya, na ca sabbam payojaye;
Hoti tādisako kālo, yattha atthāvahaṃ suta”nti.

126-127. Tattha nāntalikkhabhavanenāti antalikkhabhavanaṃ vuccati dibbavimānaṃ, ahaṃ ajja antalikkhabhavanampi na āruḥho, tasmā antalikkhabhavanenāpi ajja maraṇato na pamocitoṃhi. Nāṅgaputtapinenā vāti aṅgasarikkhakena vā puttapinenapi na pamocito. Puttena hi patthayitoti ahaṃ pana attano putteneva ajja māretum patthito. Silokehi pamocitoti sohaṃ ācariyena bandhitvā dinnāhi gāthāhi pamocito.

Sutanti pariyattim. Adhīyethāti gaṇheyya sikkheyya. Hīnamukkaṭṭhamajjhimanti hīnaṃ vā hotu uttamaṃ vā majjhimaṃ vā, sabbam adhīyitabbamevāti dīpeti. Na ca sabbam payojayeti hīnaṃ mantam vā sippam vā majjhimaṃ vā na payojaye, uttamameva payojayeyyāti attho. Yattha atthāvahaṃ sutanti yasmiṃ kāle mahosadhapaṇḍitassa kumbhakāraṃ kammakaraṇaṃ viya yaṃkiñci sikkhitasippam atthāvahaṃ hoti, tādisopi kālo hotiyevāti attho. Aparabhāge rañño accayena kumāro rajje patiṭṭhāsī.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi - “tadā disāpāmokkho ācariyo ahameva ahosi”nti.

Mūsikajātakavaṇṇanā tatiyā.

374. Cūḷadhanuggahajātakavaṇṇanā

Sabbam bhaṇḍanti idaṃ satthā jetavane viharanto purāṇadutiyikāpalobhanaṃ ārabha kathesi. Tena bhikkhunā “purāṇadutiyikā maṃ, bhante, ukkaṇṭhāpetī”ti vutte satthā “esā bhikkhu, itthī na idāneva tuyhaṃ anattakārikā, pubbepi te etaṃ nissāya asinā sīsaṃ chinna”nti vatvā bhikkhūhi yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto sakkattaṃ kāresi. Tadā eko bārāṇasivāsī brāhmaṇamāṇavo takkasilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā dhanukamme nipphattim patto cūḷadhanuggahapaṇḍito nāma ahosi. Athassa ācariyo “ayaṃ mayā sadisaṃ sippam uggaṇhī”ti attano dhītaraṃ adāsī. So taṃ gahetvā “bārāṇasiṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipajji. Antarāmagge eko vāraṇo ekaṃ

padesaṃ suññaṃakāsi, taṃ ṭhānaṃ abhiruhituṃ na koci ussaḥi.
Cūḷadhaṇḍagahapaṇḍito manussaṇaṃ vārentānaññaeva bhariyaṃ gahetvā
aṭavimukhaṃ abhiruhi. Athassa aṭavimajjhe vāraṇo utṭhahi, so taṃ kumbhe sarena
vijjhi. Saro vinivijjhitaṃ pacchābhāgena nikkhami. Vāraṇo tattheva pati,
dhaṇḍagahapaṇḍito taṃ ṭhānaṃ khemaṃ katvā purato aññaṃ aṭaviṃ pāpuṇi.
Tatthāpi paññaṃ corā maggaṃ hananti. Tampi so manussehi vāriyamāno abhiruyha
tesaṃ corānaṃ mige vadhitvā maggasamāpe maṃsaṃ pacitvā khādantānaṃ
ṭhitaṭṭhānaṃ pāpuṇi.

Tadā taṃ corā alaṅkatapaṭiyattāya bhariyāya saddhiṃ āgacchantānaṃ disvā
“gaṇhissāma na”nti ussāhaṃ karimsu. Corajetṭhako purisalakkhaṇakusalo, so taṃ
oloketvāva “uttamapuriso aya”nti ñatvā ekassapi utṭhahituṃ nādāsi.
Dhaṇḍagahapaṇḍito “gaccha ‘amhākampi ekaṃ maṃsasūlaṃ dethā’ti vatvā
maṃsaṃ āharā’ti tesaṃ santikaṃ bhariyaṃ pesesi. Sā gantvā “ekaṃ kira
maṃsasūlaṃ dethā’ti āha. Corajetṭhako “anaggho puriso”ti maṃsasūlaṃ dāpesi.
Corā “amhehi kira pakkaṃ khādita”nti apakkamaṃsasūlaṃ adamsu. Dhaṇḍagaho
attānaṃ sambhāvetvā “mayhaṃ apakkamaṃsasūlaṃ dadantī”ti corānaṃ kujjhi.
Corā “kiṃ ayameveko puriso, mayaṃ itthiyo”ti kujjhitaṃ utṭhahimsu. Dhaṇḍagaho
ekūnapaññaṃ jane ekūnapaññasakaṇḍehi vijjhitaṃ pātesi. Corajetṭhakaṃ vijjhitaṃ
kaṇḍaṃ nāhosi. Tassa kira kaṇḍanāliyaṃ samapaṇṇāsayaeva kaṇḍāni. Tesu ekena
vāraṇaṃ vijjhi, ekūnapaññasakaṇḍehi core vijjhitaṃ corajetṭhakaṃ pādetvā tassa ure
nisinno “sīsamassa chindissāmī”ti bhariyāya hatthato asimā āharāpesi. Sā
taṅkhaṇaṇñaeva corajetṭhake lobhaṃ katvā corassa hatthe tharuṃ, sāmikassa hatthe
dhāraṃ ṭhapesi. Coro tharudaṇḍaṃ parāmasitvā asimā nīharitvā dhaṇḍagahassa
sīsāṃ chindi.

So taṃ ghādetvā itthiṃ ādāya gacchanto jātigottaṃ pucchi. Sā “takkaṣilāyaṃ
disāpāṃmokkaḥcariyassa dhītāmhī”ti āha. “Kathaṃ tvaṃ iminā laddhā”ti. Mayhaṃ
pitā “ayaṃ mayā sadisaṃ katvā sippaṃ sikkhī”ti tussitvā imassa maṃ adāsi, sāhaṃ
tayi sinehaṃ katvā attano kuladattiyaṃ sāmikaṃ mārāpesinti. Corajetṭhako
“kuladattiyaṃ tāvesā sāmikaṃ māresi, aññaṃ panekaṃ disvā mampi evamevaṃ
karissati, imaṃ chaḍḍetuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā gacchanto antarāmagge ekaṃ
kunnadiṃ uttānataṃ taṅkhaṇodakapūraṃ disvā “bhadde, imissaṃ nadiyaṃ
susumārā kakkhaḷā, kiṃ karomā”ti āha. “Sāmi, sabbaṃ ābharaṇabhaṇḍaṃ mama
uttarāsaṅgena bhaṇḍikaṃ katvā paratīraṃ netvā puna āgantvā maṃ gahetvā
gacchā”ti. So “sādhū”ti sabbaṃ ābharaṇabhaṇḍaṃ ādāya nadiṃ otaritvā taranto
viya paratīraṃ patvā taṃ chaḍḍetvā pāyāsi. Sā taṃ disvā “sāmi, kiṃ maṃ chaḍḍetvā
viya gacchasi, kasmā evaṃ karosi, ehi mampi ādāya gacchā”ti tena saddhiṃ
sallapantī paṭhamāṃ gāthamāha -

128. “Sabbāṃ bhaṇḍaṃ samādāya, pāraṃ tiṇṇosi brāhmaṇa;
Paccāgaccha lahuṃ khippaṃ, mampi tārehi dānito”ti.

Tattha lahuṃ khippanti lahuṃ paccāgaccha, khippaṃ mampi tārehi dāni itoti attho.

Coro taṃ sutvā paratīre ṭhitoyeva dutiyaṃ gāthamāha -

129. “Asanthutaṃ maṃ cirasanthutena, nimīni bhotī adhuvaṃ dhuvena;
Mayāpi bhotī nimineyya aññaṃ, ito ahaṃ dūrataṃ gamissa”nti.

Sā heṭṭhā vuttatthāyeva -

Coro pana “ito ahaṃ dūrataṃ gamissaṃ, tiṭṭha tva”nti vatvā tassā viravantiyāva ābharaṇabhaṇḍikaṃ ādāya palāto. Tato sā bālā atricchatāya evarūpaṃ byasaṇaṃ pattā anāthā hutvā avidūre ekaṃ eḷagalāgumbaṃ upagantvā rodamānā nisīdi. Tasmīṃ khaṇe sakko devarājā lokaṃ olokeno taṃ atricchatāhataṃ sāmikā ca jārā ca parihīnaṃ rodamānaṃ disvā “etaṃ niggaṇhitvā lajjāpetvā āgamissāmī”ti mātaliñca pañcasikhañca ādāya tattha gantvā nadītiṇe ṭhatvā “mātali, tvaṃ maccho bhava, pañcasikha tvaṃ sakuṇo bhava, ahaṃ pana siṅgālo hutvā mukhena maṃsapiṇḍaṃ gahetvā etissā sammukhaṭṭhānaṃ gamissāmī, tvaṃ mayi tattha gate udakato ullaṅghitvā mama purato pata, athāhaṃ mukhena gahitamāṃsapiṇḍaṃ chaḍḍetvā macchaṃ gahetuṃ pakkhandissāmī, tasmīṃ khaṇe tvaṃ, pañcasikha, taṃ maṃsapiṇḍaṃ gahetvā ākāse uppata, tvaṃ mātali, udaye patā”ti āṇāpesi. “Sādhu, devā”ti, mātali, maccho ahosi, pañcasikho sakuṇo ahosi. Sakko siṅgālo hutvā maṃsapiṇḍaṃ mukhenādāya tassā sammukhaṭṭhānaṃ agamāsi. Maccho udakā uppatitvā siṅgālassa purato pati. So mukhena gahitamāṃsapiṇḍaṃ chaḍḍetvā macchassatthāya pakkhandi. Maccho uppatitvā udaye pati, sakuṇo maṃsapiṇḍaṃ gahetvā ākāse uppati, siṅgālo ubhopi alabhitvā eḷagalāgumbaṃ olokeno dummukho nisīdi. Sā taṃ disvā “ayaṃ atricchatāhato neva maṃsaṃ, na macchaṃ labhī”ti kuṭaṃ bhindanti viya mahāhasitaṃ hasi. Taṃ sutvā siṅgālo tatiyaṃ gāthamāha -

130. “Kāyaṃ eḷagalāgumbe, karoti ahuhāsiyaṃ;
Nayīdha naccagītaṃ vā, tālaṃ vā susamāhitaṃ;
Anamhikāle susoṇi, kinnu jagghasi sobhane”ti.

Tattha kāyanti kā ayaṃ. Eḷagalāgumbeti kambojigumbe. Ahuhāsiyanti dantavidaṃsakaṃ mahāhasitaṃ vuccati, taṃ kā esā etasmīṃ gumbe karotīti pucchati. Nayīdha naccagītaṃ vāti imasmīṃ ṭhāne kassaci naccantassa naccaṃ vā gāyantassa gītaṃ vā hatthe susamāhite katvā vādentassa susamāhitaṃ hatthatālaṃ vā natthi, kaṃ disvā tvaṃ haseyyāsīti dīpeti. Anamhikāleti rodanakāle. Susoṇīti sundarasoṇi. Kiṃ nu jagghasīti kena kāraṇena tvaṃ rodituṃ yuttakāle arodamānāva mahāhasitaṃ hasasi. Sobhaneti taṃ pasaṃsanto ālapati.

Taṃ sutvā sā catutthaṃ gāthamāha -

131. “Siṅgāla bāla dummedha, appapaññosi jambuka;
Jīno macchañca pesiñca, kapaṇo viya jhāyasī”ti.

Tattha jīnoti jānippatto hutvā. Pesinti maṃsapesiṃ. Kapaṇo viya jhāyasīti saḥassabhaṇḍikaṃ parājito kapaṇo viya jhāyasi socasi cintesi.

Tato siṅgālo pañcamaṃ gāthamāha -

132. “Sudassaṃ vajjamaññesaṃ, attano pana duddasaṃ;
Jīnā patiñca jārañca, maññe tvaññeva jhāyasī”ti.

Tattha tvaññeva jhāyasīti pāpadhamme dussīle ahaṃ tāva mama gocaraṃ na labhissāmī, tvaṃ pana atricchatāya hatā taṃmuhuttadiṭṭhake core paṭibaddhacittā hutvā tañca jāraṃ kuladattiyañca patiṃ jīnā, maṃ upādāya sataguṇena saḥsaguṇena kapaṇatarā hutvā jhāyasi rodasi paridevasīti lajjāpetvā vipakāraṃ pāpento mahāsatto evamāha.

Sā tassa vacanaṃ sutvā gāthamāha -

133. “Evametaṃ migarāja, yathā bhāsasi jambuka;
Sā nūnāhaṃ ito gantvā, bhattu hessaṃ vasānugā”ti.

Tattha nūnāti ekaṃsatthe nipāto. Sā ahaṃ ito gantvā puna aññaṃ bhattāraṃ labhitvā ekaṃseneva tassa bhattu vasānugā vasavattinī bhavissāmīti.

Athassā anācārāya dussīlāya vacanaṃ sutvā sakko devarājā osānagāthamāha -

134. “Yo hare mattikaṃ thālaṃ, kaṃsathālampi so hare;
Kataṃyeva tayā pāpaṃ, punapevaṃ karissasī”ti.

Tassattho - anācāre kiṃ kathesi, yo mattikaṃ thālaṃ harati,
suvaṇṇathālarajatathālādippabhedam kaṃsathālampi so harateva, idaṃca tayā
pāpaṃ katameva, na sakkā tava saddhātuṃ, sā tvaṃ punapi evaṃ karissasiyevāti.
Evaṃ so taṃ lajjāpetvā vippekāraṃ pāpetvā sakaṭṭhānameva agamāsī.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi,
saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi.

Tadā dhanuggaho ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, sā itthi purāṇadutiyikā, sakko devarājā
pana ahameva ahosinti.

Cūḷadhanuggahajātakavaṇṇanā catutthā.

375. Kapotajātakavaṇṇanā

Idāni khomhīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ lolabhikkhuṃ ārabba kathesi.
Lolavatthu anekaso vitthāritameva. Taṃ pana satthā “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu,
lolo”ti pucchitvā “āma, bhante”ti vutte “na kho bhikkhu idāneva, pubbepe tvaṃ
lolosi, lolatāya pana jīvitakkhayaṃ patto”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto pārāvatayoniyaṃ
nibbattitvā bārāṇasiseṭṭhino mahānase nīlapacchiyaṃ vasati. Atheke kāko
macchamaṃsaluddho tena saddhiṃ mettiṃ katvā tattheva vasi. So ekadivasaṃ
bahuṃ macchamaṃsaṃ disvā “imaṃ khādissāmī”ti nitthunanto nīlapacchiyaṃyeva
nipajjitvā pārāvatena “ehi, samma, gocarāya gamissāmā”ti vuccamānopi “ajīrakena
nipannomhi, gaccha tva”nti vatvā tasmiṃ gate “gato me paccāmittakaṇṭako, idāni
yathāruci macchamaṃsaṃ khādissāmī”ti cinto paṭhamaṃ gāthamāha -

135. “Idāni khomhi sukhito arogo, nikkaṇṭako nippatito kapoto;
Kāhāmi dānī hadayassa tuṭṭhiṃ, tathā hi maṃ maṃsasākaṃ baletī”ti.

Tattha nippatitoti niggato. Kapototi pārāvato. Kāhāmi dānīti karissāmi dāni. Tathā hi
maṃ maṃsasākaṃ baletīti tathā hi maṃsañca avasesaṃ sākāñca mayhaṃ balaṃ
karoti, utṭhehi khādāti vadamānaṃ viya ussāhaṃ mamaṃ karotīti attho.

So bhattakārake macchamaṃsaṃ pacitvā mahānasā nikkhamma sarīrato sedaṃ
pavāhente pacchito nikkhamitvā rasakaroṭiyaṃ nilīyitvā “kiri kiri”ti saddamakāsi.
Bhattakārako vegenāgantvā kākaṃ gahetvā sabbapattāni luṇjitvā allasiṅgiveraṇṇa
siddhatthake ca pisitvā lasuṇaṃ pūtitakkena madditvā sakalasarīraṃ makkhetvā
ekaṃ kaṭhalaṃ ghaṃsitvā vijjhitvā suttakena tassa gīvāyaṃ bandhitvā

nīlapacchīyaṃyeva taṃ pakkhipitvā agamāsi. Pārāvato āgantvā taṃ disvā “kā esā balākā mama sahāyassa pacchīyaṃ nipannā, caṇḍo hi so āgantvā ghāteyyāpi na”nti parihāsaṃ karonto dutiyaṃ gāthamāha -

136. “Kāyaṃ balākā sikhinī, corī laṅghipitāmahā;
Oraṃ balāke āgaccha, caṇḍo me vāyaso sakhā”ti.

Sā heṭṭhā vuttatthāyeva.

Taṃ sutvā kāko tatiyaṃ gāthamāha -

137. “Alañhi te jagghitāye, mamaṃ disvāna edisaṃ;
Vilūnaṃ sūdaputtena, piṭṭhamaṇḍena makkhita”nti.

Tattha alanti paṭisedhatthe nipāto. Jagghitāyeti hasitum. Idaṃ vuttaṃ hoti - idāni maṃ edisaṃ evaṃ dukkhappattaṃ disvā tava alaṃ hasitum, mā edise kāle parihāsakehiṃ karohīti.

So parihāsakehiṃ karontova puna catutthaṃ gāthamāha -

138. “Sunhāto suvilittosi, annapānena tappito;
Kaṇṭhe ca te veḷuriyo, agamā nu kajaṅgala”nti.

Tattha kaṇṭhe ca te veḷuriyoti ayaṃ te veḷuriyamaṇipi kaṇṭhe piḷandho, tvaṃ ettakaṃ kālaṃ amhākaṃ etaṃ na dassesīti kapālaṃ sandhāyevamāha. Kajaṅgalanti idha bārāṇasīyeva “kajaṅgalā”ti adhippetā. Ito nikkhamitvā kacci antonagaraṃ gatosīti pucchati.

Tato kāko pañcamaṃ gāthamāha -

139. “Mā te mitto amitto vā, agamāsi kajaṅgalaṃ;
Piñchāni tattha lāyitvā, kaṇṭhe bandhanti vaṭṭana”nti.

Tattha piñchānīti pattāni. Tattha lāyitvāti tasmīṃ bārāṇasinagare luñcitvā. Vaṭṭananti kaṭhalikaṃ.

Taṃ sutvā pārāvato osānagāthamāha -

140. “Punapāpajjasī samma, sīlañhi tava tādisaṃ;
Na hi mānusakā bhogā, subhuñjā honti pakkhinā”ti.

Tattha punapāpajjasīti punapi evarūpaṃ āpajjissasi. Evarūpañhi te sīlanti.

Iti naṃ so ovaditvā tattha avasitvā pakkhe pasāretvā aññattha agamāsi. Kākopi tattheva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi. Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, kapoto pana ahameva ahosinti.

Kapotajātakavaṇṇanā pañcamā.

Aḍḍhavaggo tatiyo.

Jātakuddānaṃ -

Maṇikuṇḍala sujātā, venasākhañca oragaṃ;
Ghaṭaṃ koraṇḍi laṭuki, dhammapālaṃ migamaṃ tathā.

Suyonandī vaṇṇāroha, sīlaṃ hirī khajjopanaṃ;
Ahi gumbiya sāḷiyaṃ, tacasāraṃ mittavindaṃ.

Palāsañceva dīghiti, migapotaka mūsikaṃ;
Dhanuggaho kapotañca, jātakā pañcavīsati.

Pañcakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1. 5. Το βιβλίο των πέντε έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org